

Effekten af kommunale 10.-klassetilbud

– placeret i tilknytning til en folkeskole
for skoleårene 2008/09-2012/13

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Effekten af kommunale 10.-klassetilbud

– placeret i tilknytning til en folkeskole
for skoleårene 2008/09-2012/13

2016

Effekten af kommunale 10.-klassetilbud

© 2016 Danmarks Evalueringsinstitut

Trykt hos Rosendahls

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:

Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms

ISBN 978-87-7958-922-3

Foto: POLFOTO, Johner Images

Indhold

Forord	5
1 Konklusioner og perspektiver	7
1.1 Kort om metoden	8
1.2 Hvem måles effekten for?	9
1.3 Resultaterne af effektmålingen	10
1.4 Metodens udsigelseskraft	11
1.5 Perspektiver	14
1.5.1 Indholdet i det kommunale 10.-klassetilbud	15
1.5.2 Kammeratskabseffekter i det kommunale 10.-klassetilbud	18
1.5.3 Viden om andre indsatser, der forbereder til ungdomsuddannelse	20
2 Om undersøgelsen	23
2.1 10. klasse kort fortalt	23
2.2 Formål med undersøgelsen	25
2.2.1 Del af en større undersøgelse af 10. klasse	26
2.3 Undersøgelsens datagrundlag og metode	28
2.4 Projektets organisering	29
2.5 Rapportens disposition	30
3 Tidligere undersøgelser om det kommunale 10.-klassetilbud	31
3.1 Karakteristik af elever i kommunale 10.-klassetilbud	31
3.1.1 Elever med lavere karakterer fra uddannelsesfremmede hjem	31
3.1.2 Elever med lavere grad af uddannelsesparathed og motivation for en ungdomsuddannelse	33
3.2 Kammeratskabseffekter i skolen	35
3.2.1 Teoretiske hypoteser om kammeratskabseffekter	35

3.2.2	Forskning i kammeratskabseffekter	36
3.3	Indholdet i det kommunale 10.-klassetilbud	37
3.3.1	Uddannelsesforberedende elementer i det kommunale 10.-klassetilbud	37
3.3.2	Undervisningen i 10. klasse	38
3.4	Selvrapporteret udvikling i 10. klasse	40
4	Resultater	41
4.1	Uddannelsesstatus på kort og langt sigt	41
4.1.1	Uddannelsesstatus lige efter afsluttet grundskole	41
4.1.2	Uddannelsesstatus et år efter afsluttet grundskole	43
4.1.3	Uddannelsesstatus fire år efter afsluttet grundskole	44
4.2	Effekten af kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole	45
4.2.1	Resultater fra delanalyse 1 og 2	46
4.2.2	Resultater fra delanalyse 3	51
5	Litteratur	57
Appendiks		
Appendiks A: Undersøgelsens design og metode		61
	Er relevansbetingelsen opfyldt?	67
	Er eksogenitetsbetingelsen opfyldt?	69
	Hvem er effektgruppen i de tre analyser?	72
	Data	76

Forord

Elever i kommunale 10.-klassetilbud er en gruppe af unge, som har lave folkeskolekarakterer, i høj grad kommer fra uddannelsesfremmede hjem og er mindre motiverede for at tage en ungdomsuddannelse. Det er intentionen med 10. klasse at gøre denne gruppe af unge uddannelsesparate, så eleverne efterfølgende bliver i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Det er afgørende, at 10. klasse kan leve op til denne intention, hvis man skal opfylde den politiske målsætning om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Undersøgelsen er tredje og sidste del af en større evaluering af 10. klasse, som blev igangsat i 2011 på initiativ af formandskabet for det daværende Skoleråd. Den første del af evalueringen viste blandt andet, at 10. klasse vælges af mange forskellige elever, og at der er stor forskel på elever, der vælger 10. klasse på hhv. folkeskoler og efterskoler. Anden del af evalueringen viste bl.a., at elever, som i folkeskolens 9. klasse trivedes dårligt og havde en lav grad af motivation og uddannelsesparathed, i egne øjne var blevet stærkere efter et år i 10. klasse.

Denne rapport undersøger, om den del af det kommunale 10.-klassetilbud, der er placeret i tilknytning til en folkeskole, har en effekt med hensyn til at gøre unge i stand til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Undersøgelsen er den første, der måler effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, set i forhold til elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse.

Mikkel Haarder
Direktør for EVA

1 Konklusioner og perspektiver

Denne rapport handler om, hvilken effekt kommunale 10.-klassetilbud har med hensyn til sandsynligheden for, at unge påbegynder, fastholdes på og gennemfører en ungdomsuddannelse. Undersøgelsen baserer sig på en anerkendt kvasiekperimentel effektmålingsmetode kaldet instrumentvariabelmetoden (IV-metoden).

Undervisningen i 10. klasse er et uddannelses tilbud til alle skoleelever i Danmark, som lidt over halvdelen af en årgang i dag benytter sig af. Hovedparten af eleverne tager 10. klasse i et kommunalt tilbud eller på en efterskole, hvor fordelingen af elever på de to tilbud er næsten ligelig. Fra skoleåret 2008/09 har den politiske intention været, at det kommunale 10.-klassetilbud særlig skal målrettes elever, der har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring med hensyn til uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Det er derfor yderst relevant at bidrage med evidens om, hvorvidt 10. klasse har den ønskede effekt med hensyn til at få elever til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Undersøgelsen er den første effektundersøgelse af 10. klasse i Danmark, hvor det at tage et kommunalt 10.-klassetilbud sammenlignes med at afslutte grundskolen efter 9. klasse. Hidtil har undersøgelser af det kommunale 10.-klassetilbud ikke undersøgt effekter, men i stedet præsenteret beskrivelser af elevernes egne vurderinger og overgange til ungdomsuddannelse. Det er langt vanskeligere at undersøge effekten af 10. klasse, hvilket har krævet en række afgrænsninger med hensyn til, hvilke elever og hvilke 10.-klassetilbud der kan beregnes en effekt for. Det har således kun været muligt at afdække effekten af kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole.¹ Desuden afdækker undersøgelsen ikke effekten af at tage 10. klasse på efterskole.

Undersøgelsen viser ingen positiv effekt af at tage det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, med hensyn til at tage en ungdomsuddannelse. Effekten kan ikke be-

¹ Undersøgelsen afdækker effekten af 10.-klassetilbud, der er placeret på en folkeskole eller på samme vej som en folkeskole. Undersøgelsen afdækker ikke effekten af 10.-klassecentre, der ikke er placeret på en folkeskole eller på samme vej som en folkeskole.

regnes for alle elever, men beregnes for tre forskellige grupper af elever, der lader til at være relevante målgrupper for det kommunale 10.-klassetilbud.

Rapportens resultater henvender sig til beslutningstagere i ministerier, regioner og kommuner samt til aktører, der interesserer sig for unges overgang til ungdomsuddannelserne.

1.1 Kort om metoden

Denne undersøgelse udnytter, at 10. klasse i en årrække er blevet nedlagt på en lang række folkeskoler. Når en 10.-klasse bliver nedlagt på skolen, har det den konsekvens, at der er færre elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud. Dette skaber et naturligt eksperiment, der giver en unik mulighed for at drage kausale slutninger om effekten af det kommunale 10.-klassetilbud. I undersøgelsen sammenlignes elevgruppen, der oplever, at 10. klasse nedlægges på skolen, mens de går i 9. klasse, med elevgruppen, hvor 10. klasse bevares på skolen. De to elevgrupper på skoler hhv. med og uden 10.-klassenedlæggelser er sammenlignelige med hensyn til en lang række faktorer (fx mors og fars uddannelsesniveau og andel af elever med indvandrer- og efterkommerbaggrund). Samtidig tager elever, der oplever, at 10. klasse nedlægges, i mindre grad det kommunale 10.-klassetilbud end elever, hvor 10. klasse bevares på skolen. Dette gør det muligt at beregne effekten af det kommunale 10.-klassetilbud ved at sammenligne de to elevgruppers påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Ved at anvende IV-metoden er det muligt at beregne en effekt af det kommunale 10.-klassetilbud, der tager højde for forskelle mellem elever i det kommunale 10.-klassetilbud og andre elever med hensyn til både målte faktorer (fx forældres uddannelsesniveau) og ofte ikke-målte faktorer (fx motivation, skoletrivsel). Da det ikke er muligt at lave lodtrækningsforsøg, anser vi IV-metoden som den stærkest mulige metode til at foretage kausale tolkninger af effekten af det kommunale 10.-klassetilbud.

IV-metoden skaber dog ofte den udfordring, at det kun er muligt at måle effekten for en mindre gruppe af de personer, der modtager indsatsen. Dette uddybes i det følgende afsnit. Hvilke personer der kan måles en effekt for, er tæt knyttet til det naturlige eksperiment, der i denne undersøgelse bliver skabt af 10.-klassenedlæggelserne. For en udførlig forklaring af metoden, se appendiks A. Analyserne er foretaget af professor Jacob Nielsen Arendt og seniorforsker Jane Greve fra KORA med sparring fra to førende danske forskere inden for effektmåling på uddannelsesområdet: professor Helena Skyt Nielsen fra Aarhus Universitet og professor Anders Holm fra SFI og Københavns Universitet.

1.2 Hvem måles effekten for?

Undersøgelsens resultater baserer sig på tre delanalyser. Delanalyse 1 og 2 måler effekten af et kommunalt 10.-klassetilbud sammenlignet med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Delanalyse 3 måler derimod effekten af et kommunalt 10.-klassetilbud sammenlignet med elever, der enten afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole. Delanalyse 3 kan gennemføres for hele grundpopulationen², mens delanalyse 1 og 2 gennemføres for to forskellige undergrupper, der har en svag tradition for at tage et efterskoleophold. De elever, der i hver af de tre delanalyser bidrager til effektmålingen af det kommunale 10.-klassetilbud, kaldes i rapporten effektgrupper³. De tre effektgrupper for de tre delanalyser varierer med hensyn til antal elever, samt hvilke elever effektgrupperne består af. Effektgrupperne for delanalyserne baserer sig på hhv. ca. 800, ca. 500 og ca. 3.000 elever. For de tre effektgrupper, der bidrager til effektmålingerne i denne undersøgelse, gælder følgende:

- **Bestemt type af 10.-klassetilbud:** Undersøgelsen afdækker kun effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole.⁴ Effekten gælder ikke 10.-klassecentre, der ikke er placeret på en folkeskole eller på samme vej som en folkeskole. De 10.-klassetilbud, som undersøgelsen afdækker effekten af, kaldes i resten af rapporten for "kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole". I starten af undersøgelsesperioden (skoleåret 2008/09) tager 55 % af alle elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Denne andel er faldet til 40 % i skoleåret 2014/15, som dækker over 5.997 elever.⁵ Da undersøgelsen baserer sig på elever, der oplever, at 10. klasse enten nedlægges eller bevares på deres folkeskole, er det ikke muligt at beregne effekten af at tage 10. klasse på centre, der ikke er placeret i tilknytning til en folkeskole.
- **Afgrænset periode:** Det er udelukkende elever, der i perioden 2008/09-2012/13 har enten taget eller fravalgt et kommunalt 10.-klassetilbud, der indgår i undersøgelsen.
- **Elever, der påvirkes af 10.-klassenedlæggelse:** Effekten beregnes for elever, der fravælger det kommunale 10.-klassetilbud, fordi 10. klasse på deres skole nedlægges, og elever, der har

² Grundpopulationen består af elever, der har afsluttet 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08-2011/12, og hvor der var en 10.-klasse på skolen, mens eleven gik i 8. klasse. Skoler med 10. klasse er karakteriseret ved at have en elevsammensætning med en lidt svagere socioøkonomisk profil end skolerne i landet som helhed. For uddybning samt begrundelse for afgrænsning, se appendiks A.

³ I den internationale evalueringslitteratur kaldes gruppen for compliers (Imbens & Rubin, 1997).

⁴ Der er overordnet to typer af 10.-klassetilbud, der måles en effekt af. Første type er 10.-klasser på folkeskoler, der som minimum har 8., 9. og 10. klassetrin. Det vil sige både folkeskoler, der kun består af en udskolingsafdeling, der omfatter en 10.-klasse, og folkeskoler, der har alle klassetrin op til 10. klasse. For det andet indgår 10.-klassecentre, der er placeret på samme vej som en folkeskole (hvor folkeskolen har minimum 8. og 9. klassetrin).

⁵ Tallene er hentet fra MBUL's databank. De 40 % samt 55 % omfatter ikke de elever, der har taget 10. klasse på et 10.-klassecenter, der er placeret på samme vej som en folkeskole. Disse tilbud dækker effektundersøgelsen også. Det vurderes dog at være en relativt lille andel.

valgt det kommunale 10.-klassetilbud, men ville have fravalgt det, hvis 10. klasse var blevet nedlagt på skolen.

- **Udvalgte undergrupper:** Delanalyse 1 er foretaget blandt 33 kommuner, der alle har en svag tradition for, at eleverne tager et efterskoleophold. Delanalyse 2 baseres på en undergruppe, der ikke afgrænses ud fra kommuner, men som er afgrænset ud fra elevens mors familieforhold og uddannelsesniveau. Delanalyse 3 er gennemført for hele grundpopulationen.

Vi beregner altså effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole ved at sammenligne følgende to elevgrupper. Første elevgruppe går i 9. klasse på en folkeskole i perioden 2007/08-2011/12 og oplever, at 10. klasse nedlægges på skolen, og fravælger derfor det kommunale 10.-klassetilbud. Denne gruppe af elever sammenlignes med en gruppe af elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til deres skole, men som ville have fravalgt det kommunale 10.-klassetilbud, hvis 10.-klassen på deres skole var blevet nedlagt.

1.3 Resultaterne af effektmålingen

For den beskrevne gruppe af elever er der følgende tre konklusioner, der går på tværs af de tre delanalyser:

- Det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, *mindsker* sandsynligheden for, at eleverne *påbegynder* en ungdomsuddannelse, både kort og lang tid efter at eleverne har afsluttet grundskolen.
- Det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, *påvirker ikke* sandsynligheden for, at eleverne *påbegynder*, *fastholdes på* eller *gennemfører* en erhvervsuddannelse.
- Det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, *påvirker enten ikke* eller *mindsker* sandsynligheden for, at eleverne *påbegynder*, *fastholdes på* eller *gennemfører* en gymnasial uddannelse.

Ingen af de tre analyser viser således for den beskrevne gruppe af elever positive effekter af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. I stedet peger alle tre delanalyser på, at dette kommunale 10.-klassetilbud mindsker sandsynligheden for, at eleverne *påbegynder* en ungdomsuddannelse. Alle tre delanalyser viser, at dette kommunale 10.-klassetilbud hverken har en positiv eller en negativ effekt med hensyn til elevernes påbegyndelse af, fastholdelse på eller gennemførelse af en *erhvervsuddannelse*. Der er mindre forskelle på tværs af de tre delanalyser vedrørende resultaterne med hensyn til det kommunale 10.-klassetilbuds effekt, når det gælder påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en *gymnasial uddannelse*. Delanalyse 2 viser, at det kommunale 10.-klassetilbud ikke påvirker påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en gymnasial uddannelse. Delanalyse 1 og 3 viser begge, at det kommunale 10.-klassetilbud har en negativ effekt med hensyn til påbegyndel-

se af en gymnasial uddannelse. Helt overordnet kan man konstatere, at de tre delanalyser ikke giver anledning til at tro, at det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole har positive effekter med hensyn til elevernes påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en *gymnasial uddannelse*.

1.4 Metodens udsigelseskraft

Metodevalget har konsekvenser for analysernes udsigelseskraft. Det er derfor vigtigt at læse undersøgelsens resultater med følgende fem forhold in mente (for en grundig gennemgang af undersøgelsens metode, se appendiks A).

1 Generalisering af resultaterne

Det er, jf. afsnit 1.2, ikke muligt at måle effekten for alle elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. I det følgende diskuteres det, hvilke kommunale 10.-klassetilbud og hvilke elevgrupper resultaterne fra undersøgelsen kan generaliseres til.

For det første kan denne undersøgelse ikke måle effekten af 10.-klassecentre, som ikke er placeret i tilknytning til en folkeskole. Disse 10.-klassetilbud er karakteriseret ved at omfatte mange elever, hvor kommunen samler alle eller hovedparten af de elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud. Effektundersøgelsen kan kun tage udgangspunkt i de 10.-klasser, der er placeret i tilknytning til en folkeskole. Der er her tale om både små 10.-klassetilbud, hvor det primært er elever fra den pågældende folkeskole, der er i 10.-klassen, og større 10.-klassetilbud, hvor kommunen har valgt at samle 10.-klasseelever fra flere eller alle skoler i kommunen på samme folkeskole. I starten af undersøgelsesperioden (skoleåret 2008/09) tager 55 % af alle, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, 10. klasse på en folkeskole.⁶ I skoleåret 2014/15 er denne andel faldet til 40 %.⁷ Effektundersøgelsen dækker altså et tilbud, som kommunerne i stigende grad går væk fra, men som der stadig er en stor andel af eleverne, der tager.

For det andet er det også vigtigt at diskutere, hvilke elevgrupper effektmålingen dækker. Det er ikke muligt direkte at sammenligne, om effektgrupperne ligner elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Det skyldes, at man ikke kan observere, hvilke elever der tilhører effektgrupperne, og derfor kan man ikke præcist beskrive deres karakteristika. Det er dog muligt at lave analyser, der i grove træk kan belyse, om effektgrupperne afviger fra elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud (se appendiks A for uddybning af analyse og resultater).

⁶ Folkeskolen skal ud over 10. klassetrin omfatte mindst 8. og 9. klassetrin.

⁷ Tallene er hentet fra MBUL's databank. De 40 % samt 55 % omfatter ikke de elever, der har taget 10. klasse på et 10.-klassecenter, der er placeret på samme vej som en folkeskole. Disse tilbud dækker effektundersøgelsen også. Det vurderes dog at være en relativt lille andel.

Delanalyse 1 er foretaget blandt 33 kommuner, der alle har en svag tradition for, at eleverne tager et efterskoleophold. Effektgruppen for delanalyse 1 er overrepræsenteret med hensyn til elever med mødre, der har grundskole som højeste uddannelse. Herved ligner effektgruppen elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, med hensyn til, at de i højere grad kommer fra uddannelsesfremmede hjem. Desuden er de inkluderede kommuner overrepræsenteret blandt kommuner i hovedstadsområdet og i Nordsjælland. Hvis kvaliteten af det kommunale 10.-klassetilbud i de inkluderede kommuner er forskellig fra kvaliteten i landets øvrige kommuner, kan resultaterne for delanalyse 1 i mindre grad generaliseres til alle landets kommuner.

I delanalyse 2 baserer undergruppen sig på barnets mors familieforhold og uddannelsesniveau, men afgrænses ikke ud fra kommuner. Effektgruppen for delanalyse 2 er karakteriseret ved, at begge forældres uddannelsesniveau er endnu lavere end uddannelsesniveautet blandt forældre til elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Effektgruppen er dog særdeles relevant, da det er væsentligt at få indikationer for, om det kommunale 10.-klassetilbud kan løfte en elevgruppe, der i høj grad kommer fra uddannelsesfremmede hjem.

Delanalyse 3 er gennemført for hele grundpopulationen. Effektgruppen for delanalyse 3 er underrepræsenteret med hensyn til elever med forældre med en mellemlang eller lang videregående uddannelse og overrepræsenteret med hensyn til elever med mødre, der har grundskole som højeste uddannelse. Effektgruppen for delanalyse 3 er derved overrepræsenteret med hensyn til elever, der kommer fra uddannelsesfremmede hjem, ligesom gruppen af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Der er derudover indikationer for, at analysen i højere grad dækker etnisk danske elever end elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund.

Fælles for alle tre effektgrupper er derfor, at forældrenes uddannelsesniveau er lavere end det er blandt forældre fra en hel årgang af elever. Effekterne i de tre delanalyser gælder derfor for en gruppe af elever, der ligner elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, ved at de i højere grad kommer fra uddannelsesfremmede hjem, sammenlignet med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole. Der kan dog være andre karakteristika, hvor effektgrupperne adskiller sig fra elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Der er indikationer for, at effektgruppen for delanalyse 3 i højere grad dækker etnisk danske elever. Det tyder således på, at effekterne er estimeret for relevante – men ikke nødvendigvis repræsentative – målgrupper. På trods af at effektgrupperne er forskellige i de tre delanalyser, giver analyserne overordnet set enslydende resultater. Det styrker en formodning om, at resultaterne kan gælde en bred gruppe af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole.

Effekten beregnes for elever, der fravælger det kommunale 10.-klassetilbud, hvis 10. klasse på deres skole nedlægges. Vi kan ikke vide, om der er noget særligt, der karakteriserer denne gruppe elever med hensyn til forhold, vi ikke kan måle. Gruppen af elever, der fravælger det kommunale 10.-klassetilbud, hvis 10. klasse nedlægges på deres skole, kan tænkes at være en gruppe, som er mere i tvivl om deres uddannelsesvalg efter 9. klasse, og hvor valget er lettere at påvirke. I så fald dækker effekten i højere grad elever, der er mere i tvivl om deres uddannelsesvalg efter 9. klasse, og i mindre grad elever, der er helt sikre på deres valg. Vi kan ikke vurdere, om effektgrupperne har bedre forudsætninger for at tage en ungdomsuddannelse end alle elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud, ud fra forhold, vi ikke kan måle. Vi kan dog konkludere, at når vi karakteriserer eleverne i effektgrupperne ud fra forhold, vi kan måle, kommer eleverne fra uddannelsesfremmede hjem og lader til at være en relevant målgruppe. I delanalyse 2 har eleverne i effektgruppen forældre med et lavere uddannelsesniveau end elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud. Denne analyse viser ligesom resultaterne fra de to andre delanalyser ingen positive resultater af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Undersøgelsen viser således, at det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole heller ikke lader til at have en positiv effekt for elever, der målt på forældres uddannelse har dårligere forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse end hele gruppen af elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud.

2 Vi måler ikke effekten af efterskoleophold

Vi har ikke målt effekten af at tage 10. klasse på efterskole, andre friskoler eller private grundskoler. Det instrument, der benyttes til at måle effekten af det kommunale 10.-klassetilbud, kan ikke bruges til at måle effekten af andre 10.-klassetilbud. Det har ikke været muligt at finde et andet instrument til at måle effekten af 10. klasse på efterskole, andre friskoler eller private grundskoler eller anvende en anden effektmålingsmetode med samme høje validitet som IV-metoden.

3 Effekten måles ikke med hensyn til faglige præstationer

Det har ikke været muligt at undersøge effekten af det kommunale 10.-klassetilbud med hensyn til at øge elevernes faglige niveau. Fx er det ikke muligt at undersøge, om det kommunale 10.-klassetilbud forbedrer elevernes karakterer på de gymnasiale uddannelser. Det skyldes, at det kommunale 10.-klassetilbud påvirker, om eleverne tager en gymnasial uddannelse, hvorfor det vil være fejlagtigt at analysere effekten med hensyn til elevernes karakterer, da gruppen, der påbegynder en gymnasial uddannelse, er en selekteret gruppe. Desuden måler vi ikke effekten af det kommunale 10.-klassetilbud med hensyn til elevernes sociale og personlige udvikling. Det må dog forventes, at hvis det kommunale 10.-klassetilbud påvirker faglig, social og personlig udvikling, så vil disse effekter også kunne aflæses i elevernes sandsynlighed for at påbegynde, fastholdes på og gennemfører en ungdomsuddannelse.

4 Effekten med hensyn til fastholdelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse

Når vi beregner effekterne af fastholdelse og gennemførelse, er det den totale effekt med hensyn til både påbegyndelse og hhv. fastholdelse og gennemførelse, da det ikke metodisk er muligt at isolere effekterne. Desuden skal resultaterne fire år efter afsluttet grundskole i forbindelse med delanalyse 1 og 2 fortolkes med forsigtighed pga. en lille stikprøve.

5 Det er kun 10.-klasselever, der kan tage hf

Når elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud, sammenlignes med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole, er det kun elever inden for samme kommune, der sammenlignes. Herved sikres, at elevgrupperne gennemsnitligt betragtet har sammenlignelige ungdomsuddannelsesstilbud. Dette gælder både antallet af ungdomsuddannelser, kvaliteten af dem og mulighederne for praktikaftaler. Det er dog væsentligt at nævne, at vi i effektanalysen ikke kan tage højde for, at de elever, der tager 10. klasse, har mulighed for at tage hf. De elever, der tager hf, medregnes som elever, der tager en gymnasial uddannelse. Hvis hf har en effekt med hensyn til fastholdelse og gennemførelse i forbindelse med en ungdomsuddannelse, kan vi ikke tage højde for det i effektanalyserne. Det er dog en mindre del af eleverne i grundpopulationen (10 %), der påbegynder hf i samme år, som de afslutter det kommunale 10.-klassetilbud. Det vurderes ikke, at analyserne påvirkes i væsentlig grad af dette forhold.

1.5 Perspektiver

Selve analysen kan ikke give en forklaring på, hvorfor det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, ikke har en positiv effekt for de relevante elevgrupper, der undersøges. Det er derfor relevant at perspektivere denne undersøgelse med den systematiske viden, der findes på området. Det følgende afsnit er således en perspektivering og ikke en del af undersøgelsens analyse. Overordnet set eksisterer der mindst tre potentielle forklaringer på resultaterne af de tre delanalyser. For det første kan resultaterne skyldes, at indholdet af det kommunale 10.-klassetilbud ikke i tilstrækkelig grad motiverer og ruste eleverne til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. For det andet kan elevgrundlaget i det kommunale 10.-klassetilbud skabe kammeratskabseffekter, der kan virke negativt med hensyn til elevernes læring og motivation for at tage ungdomsuddannelse. For det tredje kan resultaterne skyldes, at elever, der tager 10. klasse, i gennemsnit er blevet et år ældre og derved fx i højere grad får erhvervsarbejde og potentielt fuldtidsjob, som kan mindske motivationen for at tage en ungdomsuddannelse. I de følgende afsnit fokuserer vi på de to første forklaringer, da vi i litteraturen ikke har fundet grundlag for at underbygge den tredje forklaring. Til sidst i afsnittet beskriver vi, hvad man ved om effekter af andre tilbud, der forsøger at forberede unge til ungdomsuddannelser i en dansk kontekst.

1.5.1 Indholdet i det kommunale 10.-klassetilbud

De manglende positive effekter af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, kan, hvad angår indholdet, skyldes forhold vedrørende de uddannelsesforberedende elementer i tilbuddet, forhold i forbindelse med selve undervisningen eller en kombination af disse. De følgende afsnit ser nærmere på de uddannelsesforberedende elementer og undervisningen i 10. klasse som potentielle forklaringer på denne undersøgelses resultater.

Uddannelsesforberedende elementer i det kommunale 10.-klassetilbud

Med hensyn til de uddannelsesforberedende elementer i det kommunale 10.-klassetilbud er det på den ene side muligt, at lovgivningen peger på de rette elementer, der kan gøre eleverne klar til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, men at elementerne ikke implementeres efter hensigten i de kommunale 10.-klassetilbud. Omvendt er det muligt, at elementerne implementeres i de kommunale 10.-klassetilbud, men at lovgivningen ikke peger på de rette elementer, der kan gøre eleverne klar til at tage en ungdomsuddannelse. Det er ikke muligt på baggrund af denne undersøgelse at afgøre, om det halter med implementeringen, eller om tiltagene er u hensigtsmæssige. Nedenfor bliver de to muligheder diskuteret ud fra den systematiske viden, der findes om det kommunale 10.-klassetilbud, og derudover peger vi på, hvilken viden der mangler på området.

Implementering af de uddannelsesforberedende elementer

EVA's undersøgelse *10. klasse – på vej mod en ungdomsuddannelse* fra 2012 viser, at de kommunale tilbud i høj grad prioriterer og arbejder med praktikforløb, brobygningsforløb, et tæt samarbejde med ungdomsuddannelsesinstitutionerne, brugen af individuelle uddannelsesplaner og en systematisk vejledning af eleverne. Undersøgelsen viser, at der i de kommunale 10.-klassetilbud er gjort en række tiltag for at forberede eleverne til en ungdomsuddannelse. Tiltagene er i tråd med lovgivningen samt de politiske intentioner om, at 10.-klassetilbuddet skal målrettes elever, der har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring med hensyn til uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

EVA's undersøgelse fra 2012 går ikke tæt på selve implementeringen af de nævnte tiltag. Vi ved derfor ikke, hvordan tiltagene er implementeret, eller hvordan implementeringen varierer. Fx er det muligt, at implementeringen varierer med hensyn til, om der er tale om et 10.-klassecenter med mange elever, eller om der er tale om et 10.-klassetilbud med relativt få elever. Vi kender heller ikke styrker og svagheder ved forskellige måder at gribe implementeringen an på i forskellige 10.-klassetilbud. Der er derfor behov for undersøgelser, der går tættere på implementeringen og betydningen af forskellige måder at implementere de uddannelsesforberedende elementer på. Det er vigtigt at have fokus på, om implementeringen af bestemte elementer på den ene eller anden måde demotiverer eleverne med hensyn til at tage en ungdomsuddannelse. Der kan godt være kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til folkeskoler, som har positive effekter,

på trods af at denne undersøgelse ikke når frem til, at der er en gennemsnitlig positiv effekt for de undersøgte elevgrupper. Det kunne derfor være nyttigt at forsøge at identificere og studere kommunale 10.-klassetilbud, der lader til at lykkes med at ruste eleverne til at tage en ungdomsuddannelse.

Revision af lovgivningens elementer

Undersøgelsens resultater giver også anledning til at overveje, om lovgivningen om 10. klasse peger på de mest relevante elementer til at gøre unge uddannelsesparate. Der er derfor et behov for at vurdere, om det er andre typer af uddannelsesforberedende elementer, der skal til for at motivere unge til at tage en ungdomsuddannelse. Økonomisk og psykologisk forskning tyder i den forbindelse på, at det i høj grad er udfordringer med elevernes vedholdenhed og selvdisciplin, der begrænser elevernes akademiske præstationer i ungdomsårene, herunder deres optagelse på ungdomsuddannelser, og ikke kun elevernes faglige færdigheder (Duckworth & Seligman 2005; Heckman & Rubinstein 2001). Derudover kunne det være interessant at rette fokus mod den relativt store gruppe af unge på 23 % (jf. afsnit 4.1), der et år efter afsluttet kommunalt 10.-klassetilbud enten ikke er gået i gang med en ungdomsuddannelse eller er faldet fra en ungdomsuddannelse og ikke er i gang med en ny ungdomsuddannelse. En undersøgelse af denne gruppe unge kunne dels levere viden om, hvor udfordringerne er i de nuværende tilbud, og dels give bud på, hvilke uddannelsesforberedende elementer der mangler for at motivere denne gruppe elever⁸. Ligeledes kunne det være brugbart at orientere sig i, hvilke indsatser der har en effekt i andre lande. Dette grundlag kunne give anledning til at afprøve andre uddannelsesforberedende elementer.

Nyeste ændringer i det kommunale 10.-klassetilbud

I forbindelse med fortolkningen af resultaterne i denne undersøgelse er det vigtigt at huske på, at undersøgelsen ikke afdækker den fulde effekt af de forandringer, der er sket i det kommunale 10.-klassetilbud de seneste år. Vores effektundersøgelse baserer sig på elever, der tager 10. klasse i skoleårene 2008/09-2012/13. Senere årgange kan ikke inddrages i analysen, da vi følger eleverne mindst et år efter afsluttet 10. klasse. Alle elever, der indgår i denne undersøgelse, har således taget 10. klasse efter den lovændring, der blev indført med skoleåret 2008/09, jf. afsnit 2.1. I løbet af undersøgelsesperioden er der i 2010 indført en række yderligere tiltag såsom vurdering af elevernes uddannelsesparathed og 20/20-modellen (se i afsnit 2.1). Derudover er der løbende sket sammenlægninger af en lang række kommunale 10.-klassetilbud til 10.-klassecentre. Denne undersøgelse måler kun delvist effekten af de tiltag, der er indført i undersøgelsesperioden, da

⁸ EVA er i den forbindelse i gang med projektet *Uddannelsesparathed og indsatser for ikke-uddannelsesparate i folkeskolen*, hvor EVA frem til 2020 følger implementeringen af den nye uddannelsesparathedesordning og de indsatser, der tilbydes ikke-uddannelsesparate unge i folkeskolen. Derudover er EVA ved at igangsætte projekter i forbindelse med handlingsplanen for 2016 under overskriften *“Nye overgange til ungdomsuddannelser”*.

det ikke er alle elever i grundpopulationen, der har mødt disse tiltag. Som tidligere nævnt indgår 10.-klassecentre, der ikke er placeret i tilknytning til en folkeskole, ikke i undersøgelsen. Efter undersøgelsesperioden er der derudover gennemført tiltag med hensyn til 10. klasse, som vi i denne undersøgelse ikke kan vurdere effekten af. Det drejer sig, jf. afsnit 2.1, om en fremrykning af vurderingen af elevernes uddannelsesparathed fra 9. til 8. klasse og muligheden for at tage EUD10.

Det er et grundlæggende vilkår for denne type af effektundersøgelser, at undersøgelsesperioden strækker sig et stykke tilbage i tid. Hvis man skal gennemføre en lignende undersøgelse af effekten af 10. klasse med hensyn til påbegyndelse og gennemførelse af ungdomsuddannelse med alle nye tiltag frem til 2015, kan undersøgelsen derfor tidligst gennemføres i 2020.

Undervisningen i 10. klasse

Der eksisterer på nuværende tidspunkt meget lidt systematisk viden om, hvordan undervisningen konkret gribes an i de kommunale 10.-klassetilbud. Forskningslitteraturen præsenterer dog elementer, der i forbindelse med undervisningen generelt er afgørende med hensyn til at øge elevens læring og motivation i skolen på alle alderstrin og dermed også i 10. klasse.

Med hensyn til undervisningen i skolen peger forskningen på, at lærernes tilgang til eleverne og undervisningsopgaven samt lærernes praksis har afgørende betydning for elevernes læring (Schilling & Schilling 1999; Hattie 2009). Det er væsentligt for elevernes læring, at lærerne har og viser eleverne, at de har høje forventninger til dem og deres læring (Schilling & Schilling 1999; AKF 2010). I forbindelse med lærernes praksis er det ifølge forskningen afgørende, at lærerne er tydelige med hensyn til deres forventninger til eleverne, giver dem løbende feedback på deres opgaveløsning og læring samt støtter eleverne der, hvor de har behov for det (Hattie 2009; EVA 2014). Det er ligeledes vigtigt, at lærerne gennem undervisningen sikrer balance, så eleverne selv oplever succeser med arbejdet og opgaveløsningen, samtidig med at lærerne udfordrer eleverne og sørger for progression i deres læring (Hattie 2009; EVA 2014). I en norsk kvalitativ undersøgelse af to danske 10.-klassecentre lægger lærerne ligeledes vægt på, at det er vigtigt, at der bliver stillet krav til eleverne både socialt og fagligt, samt at lærerne har tydelige forventninger til eleverne (Nordahl 2011)⁹.

Forskningen peger på, at høje forventninger har en særlig betydning for præstationerne blandt elever fra bl.a. uddannelsesfremmede hjem og blandt elever med indvandrer- eller efterkommerbaggrund. Der er en risiko for, at lærerne kommer til at sænke ambitioner og forventninger til

⁹ Udgivelsen rummer også resultater fra en spørgeskemaundersøgelse, der ikke indgår her. Dette skyldes bl.a., at de deltagende skoler ikke er tilfældigt udvalgt, da skolerne selv har kontakttet UCN i forbindelse med et projekt om LP-modellen i skolen, hvorfor undersøgelsen ikke er repræsentativ.

elever med denne baggrund (Jussim et al. 2005; EVA 2007). Hvis disse elevgrupper mødes med lave forventninger, hvad angår deres faglige og/eller sociale kompetencer, er der en risiko for, at lærernes lave forventninger til eleverne fører til dårlige præstationer hos eleverne (Schilling & Schilling 199; AKF 2004; EVA 2007). Disse elevkarakteristika er i høj grad at finde blandt elever i det kommunale 10.-klassetilbud, jf. afsnit 3.1, hvorfor det er særlig vigtigt at være opmærksom på det vedholdende arbejde med at have og tydeliggøre høje forventninger til eleverne i det kommunale 10.-klassetilbud og deres læring som en del af den daglige undervisning.

Lærernes tilgang og praksis kan være særlig afgørende for de elever i det kommunale 10.-klassetilbud, der kommer med dårlige skoleoplevelser og ringe tro på egne evner – måske som resultat af at høje forventninger og støtte i arbejdet, så eleverne oplever både succes og passende udfordringer, ikke har været tilstrækkeligt fremherskende i den undervisning, eleverne har oplevet før 10. klasse. Når elever med dårlige skoleoplevelser og ringe tro på egne evner kommer i 10. klasse, har lærerne kun et år til at få etableret elevernes tro på egne evner og gode arbejdsvaner, hvis eleverne skal påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse efterfølgende. Nogle af eleverne har sociale og personlige problemer, som kan betyde, at lærerne parallelt med det faglige arbejde skal arbejde for at mindske barrierer for læring under hensyntagen til elevernes trivsel.

At have høje forventninger til eleverne og deres progression er afgørende for elevernes læring på alle alderstrin (EVA 2007) og således noget, der skal etableres længe før 10. klasse. Forskning peger på, at de indsatser, børn modtager allerede i deres tidlige år, kan have stor betydning for deres udvikling på langt sigt. Heckman viser i sin forskning, at afkastet ved at investere i tidligere indsatser målrettet ressourcetsvage børn og børnefamilier er højere end ved at investere i indsatser målrettet ældre børn og unge. Ifølge Heckman bliver fordelene fra de effektive tidlige indsatser dog bedst opretholdt, hvis de bliver efterfulgt af vedvarende indsatser målrettet børnene i deres skolegang. Bl.a. er det vigtigt fortsat at sikre en høj kvalitet af elevernes læringserfaringer. I tråd hermed har de tidlige indsatser også betydning for effekten af senere indsatser under elevernes skolegang (Heckman 2008). Det kan altså tænkes, at de indsatser og tilgange til undervisningen, der er for eleverne i 0.-9. klasse og for børnene i førskolealderen, har betydning for, hvorvidt undervisningen og de forskellige indsatser i 10. klasse er med til at rykke eleverne fagligt og motive dem til en ungdomsuddannelse.

1.5.2 Kammeratskabseffekter i det kommunale 10.-klassetilbud

Den anden potentielle forklaring på resultaterne af de tre delanalyser er, at elevsammensætningen i de kommunale 10.-klassetilbud påvirker elevernes læring og deres motivation for en ungdomsuddannelse – den såkaldte kammeratskabseffekt.

Viden om kammeratskabseffekter

Der findes en omfattende forskningslitteratur om kammeratskabseffekter. Kammeratskabseffekter henviser til, at en elevs læring bliver påvirket af klassekammeraternes baggrundskaraktistika såsom forældrenes uddannelsesniveaue og kammeraternes faglige præstationer (Manski 2000; Ryan 2001). Det vil sige, at det faglige og sociale miljø på skolen kan påvirke den enkelte elevs præstationer. Det er yderst vanskeligt at isolere effekten af klassekammeraters påvirkning, og det er derfor vanskeligt at påvise kammeratskabseffekter (Hoxby 2000; Jæger & Holm 2011). Den internationale forskning i kammeratskabseffekter når frem til forskellige resultater. En række studier viser positiv effekt med hensyn til den enkelte elevs præstationer, jo højere de andre elever i klassen eller på skolen præsterer, mens andre studier ingen effekter viser eller ligefrem viser negative effekter (Abdulkadiroglu et al. 2014; Antecol et al. 2016; Hanushek et al. 2003).

Beatrice Rangvid har i en dansk sammenhæng undersøgt, hvilken rolle kammeratskabseffekter spiller inden for tre faglige områder: læsning, matematik og natur/teknik (Rangvid 2007). Med hensyn til læsning konkluderes det, at jo bedre socioøkonomisk elevgrundlag skolen har, jo bedre præsterer de svageste læsere. Denne positive effekt af skolens elevgrundlag aftager, jo bedre den enkelte elev er til at læse. De bedste læsere påvirkes ikke af skolens elevgrundlag. Med hensyn til matematik konkluderes det, at de lavest- og højstpræsterende elever har gavn af skoler med højere socioøkonomisk elevgrundlag. Med hensyn til begge fagområder konkluderes det, at hvis man reducerede forskellene mellem skolers elevgrundlag, så elevgrundlaget på tværs af landets skoler blev mere ens, ville det gavne de lavest præsterende. Med hensyn til natur/teknik konkluderes det, at kammeratskabseffekter enten ikke har betydning eller har en marginal betydning for elevernes præstationer. Undersøgelsen viser, at kammeratskabseffekten altså afhænger af fagområdet; inden for to af fagområderne lader der til at være en effekt, mens effekten er minimal eller fraværende i natur/teknik. Der er to danske undersøgelser, der har undersøgt, om elevsammensætningen har betydning for overgange til ungdomsuddannelse (SFI 2010; DAMVAD 2012). Begge undersøgelser når overordnet set frem til, at en mere ressourcestærk elevsammensætning på skolen har positiv betydning for den enkelte elevs overgang til ungdomsuddannelse.

I forbindelse med de tre danske undersøgelser, vi refererer til, skal man dog tage forbehold for, at kammeratskabseffekterne i undersøgelsen kan være overestimeret. Det skyldes, at de anvendte metoder ikke kan tage højde for ikke-observerbare faktorer, der påvirker både elevsammensætningen og elevernes præstationer. Rangvid (2007) konkluderer, at beslutningstagere ikke kan være sikre på at opnå bedre elevpræstationer ved at ændre elevsammensætningen, så man på tværs af skoler opnår et mere ensartet elevgrundlag, men samtidig gøres opmærksom på, at effekterne ikke kan udelukkes.

Elevsammensætningen og kammeratskabseffekter i kommunale 10.-klassetilbud

Ser vi nærmere på elevsammensætningen i de kommunale 10.-klassetilbud, er det meget tydeligt, at eleverne i langt højere grad kommer fra uddannelsesfremmede hjem, at de i langt højere grad har en ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund, at de har væsentlig lavere karakterer i 9. klasse, og at de er mindre afklarede og motiverede for at tage en ungdomsuddannelse, sammenlignet med elever, der enten afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på en efterskole (jf. afsnit 3.1). Fx er der kun 19 % af de elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, der kommer fra hjem, hvor moren har en videregående uddannelse. I de to referencegrupper har hhv. 35 % og 44 % af de elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på en efterskole, mødre med en videregående uddannelse. Elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, har et karaktergennemsnit på 4,7 for alle fagkarakterer i 9. klasse, mens elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på en efterskole, har et karaktergennemsnit på hhv. 7,0 og 6,6 for alle fagkarakterer i 9. klasse.

Det, at elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud, er mere fagligt udfordrede og mindre afklarede med hensyn til deres uddannelsesvalg, er i tråd med den målgruppe, som loven sigter mod. Det er dog muligt, at elevsammensætningen i det kommunale 10.-klassetilbud virker begrænsende for udbyttet af 10. klasse. Ud fra den eksisterende forskning i kammeratskabseffekter er der dog ikke et entydigt belæg for at hævde dette.

1.5.3 Viden om andre indsatser, der forbereder til ungdomsuddannelse

Der findes en række tilbud til unge, der efter afsluttet grundskole endnu ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, og som ikke umiddelbart har forudsætningerne for at begynde på en. Det drejer sig især om produktionsskoleforløb, men også om tilbud som daghøjskoler, frie fagskoler, almen voksenuddannelse (avu-forløb) og forberedende voksenundervisning (FVU-forløb). Betydningen af at deltage i et forberedende tilbud for efterfølgende at påbegynde en ungdomsuddannelse blev i 2014 undersøgt af SFI. Overordnet peger denne undersøgelse på, at der ikke entydigt kan spores en effekt af at tage et forberedende tilbud med hensyn til at komme i gang med en ungdomsuddannelse. Desuden viser undersøgelsen, at der ikke på kort sigt kan påvises entydigt positive effekter af deltagelse i forberedende tilbud med hensyn til fastholdelse på ungdomsuddannelse (SFI 2014).

Derudover er det relevant at være opmærksom på, at der i løbet af de seneste år er oprettet en række tilbud, der er målrettet en særlig gruppe af elever med forskellige former for udfordringer med hensyn til læring. Det drejer sig om turbolæringsforløb såsom DrengAkademiet, Københavner Akademiet, Lær for Livet, True North m.fl. samt sommerkurser i forbindelse med betinget optag til EDU. I de nævnte tilbud samler man netop en gruppe af elever, der har lignende karakteristika, nemlig særlige faglige udfordringer og/eller lav motivation for at gå i skole. Tilbuddene er ofte kortere forløb, hvor eleverne er til stede sammen hele døgnet, hvor der er mange voksne

per elev og stort fokus på at stille høje forventninger til elevernes læring. Der er i forbindelse med flere af de nævnte tilbud blevet gennemført før- og eftermålinger i form af test af og interview med eleverne, som viser tydelige fremskridt (Egmont Fonden 2015; Andersen 2015). Der er imidlertid endnu ikke foretaget effektmålinger af de målrettede tilbud, der viser, hvad forløbene betyder for elevernes præstationer, når de er tilbage i almenundervisningen, og for, om der på længere sigt kan spores en effekt med hensyn til påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse (Dyssegaard et al. 2015). Vi vurderer, at det vil være meget relevant at gennemføre solide effektmålinger af disse målrettede tilbud. Disse undersøgelser kan give kommunerne et bedre grundlag for at vurdere, hvilke indsatser der skal sættes på for at gøre en større andel af de unge parate til at tage en ungdomsuddannelse. Fra august 2014 har alle elever i 8. klasse skullet have en uddannelsesparathedsvurdering. Kommunerne skal støtte ikke-uddannelsesparate elever med en skole- og vejledningsindsats frem mod afslutningen af grundskolen for at understøtte, at de bliver uddannelsesparate. Her vil det være nyttigt for kommunerne at vide, hvilke indsatser der virker.

2 Om undersøgelsen

Denne undersøgelse handler om effekten af at vælge et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Undersøgelsen er tredje og sidste del af en større undersøgelse af 10. klasse og skal ses i sammenhæng med viden og resultater fra tidligere undersøgelser af 10. klasse.

2.1 10. klasse kort fortalt

10. klasse er et uddannelses tilbud til unge i Danmark, som lidt over halvdelen af en årgang i dag benytter sig af. Hovedparten af eleverne tager 10. klasse i kommunalt regi eller på efterskole, og fordelingen af elever på de to tilbud er næsten ligelig.

Fra skoleåret 2008/09 er 10. klasse målrettet unge, der har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring med hensyn til uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

Den obligatoriske del af 10. klasse omfatter undervisning i dansk, matematik og engelsk samt brobygning eller en kombination af brobygning og ulønnet praktik med et uddannelsesperspektiv til ungdomsuddannelser. Der skal brobygges til mindst én erhvervsuddannelse eller én erhvervs-gymnasial ungdomsuddannelse. Der indgår endvidere en obligatorisk selvvalgt opgave, og der arbejdes med en uddannelsesplan og vejledning. Der er desuden en valgfri del af 10. klasse, som består af tilbudsfag, en række fag primært målrettet ungdomsuddannelserne, tilbud om yderligere brobygning og ulønnet praktik med et uddannelsesperspektiv m.m.

Kommunerne skal tilbyde den almindelige 10. klasse og fra 1. august 2015 tillige den nye erhvervsrettede 10. klasse (EUD10). Kommunerne kan desuden tilbyde 10. klasse i den kommunale ungdomsskole. Efterskoler, frie fagskoler, friskoler og private grundskoler kan også tilbyde 10. klasse, hvis undervisningen står mål med den obligatoriske undervisning i folkeskolens 10. klasse, og der tilbydes de dertil tilknyttede prøver. Eleverne skal desuden deltage i den obligatoriske bro-

bygning. Skolerne kan tilrettelægge den valgfri del inden for rammerne af deres lovgivning. Det gælder også den kommunale ungdomsskole.

I 2010 blev det som led i den såkaldte Ungepakke II bl.a. indført, at alle elever skal have en vurdering af, om de er uddannelsesparate (opfylder faglige, sociale og personlige forudsætninger for at kunne påbegynde en ungdomsuddannelse), inden de forlader grundskolen. Fra 1. august 2014 er reglerne om uddannelsesparathed ændret, således at processen nu begynder i 8. klasse. Vurderingen skal sikre, at de ikke-uddannelsesparate elever støttes med en skole- og vejledningsindsats frem mod afslutningen af 9. eller 10. klasse for at understøtte, at de bliver uddannelsesparate (LBK nr. 995 af 12.9.2014; BEK nr. 839 af 30.6.2014; BEK nr. 1173 af 3.11.2014).

Fra skoleåret 2010/11 har der været mulighed for, at en kommunalbestyrelse kan indgå overenskomst med en institution, der udbyder erhvervsuddannelse, om varetagelse af 10.-klasseundervisning. Kommunerne fik endvidere mulighed for at tilbyde et 10.-klasseforløb, der bestod af 20 uger i et kommunalt 10.-klassetilbud efterfulgt af 20 uger i et grundforløb på en erhvervsuddannelse (20/20-modellen). Herefter havde eleven 10. klasse og hele eller dele af grundforløbet.

I forbindelse med aftalen om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser er der fra skoleåret 2015/16 sket en ændring af 20/20-modellen til en ordning, der kombinerer 10. klasse med første del af erhvervsuddannelsernes grundforløb over 40 uger. Eleverne skal opfylde adgangskravene til EUD for at kunne optages i ordningen. Kommunerne er desuden blevet forpligtet til at tilbyde den erhvervsrettede 10. klasse (EUD10), som er målrettet unge, der ikke opfylder adgangskravene til EUD eller er i tvivl, om en erhvervsuddannelse er det rigtige valg. Der skal indgå samarbejde med erhvervsskoler, herunder brobygning i seks uger (LBK nr. 1534 af 11.12.2015; BEK nr. 1251 af 27.11.2014).

Betydningen af 10. klasse har længe været diskuteret. Særlig er det blevet diskuteret, om dette ekstra skoleår blot forlænger uddannelsestiden, eller om det lever op til den politiske intention om at klargøre og modne elever, således at flere gennemfører en ungdomsuddannelse, hvilket vil være omdrejningspunktet for denne undersøgelse.

10. klasses betydning for elevernes faglige og sociale udvikling samt videre forløb på ungdomsuddannelserne er generelt underbelyst. EVA's to tidligere undersøgelser af 10. klasse (2011 og 2012) ser på elevernes egen opfattelse af deres udvikling i løbet af 10. klasse ud fra en række parametre, der kan have betydning for, hvorvidt eleverne går i gang med en ungdomsuddannelse. Undersøgelserne viser vha. selvrapporterede data, at en stor andel af de elever, der i 9. klasse vurderede deres egen uddannelsesparathed¹⁰, skoletrivsel og motivation lavt, giver mere positive

¹⁰ Uddannelsesparathed er i EVA's to undersøgelser operationaliseret ud fra lovgivningen.

vurderinger i 10. klasse. Disse elever går typisk i de kommunale 10.-klassetilbud. Det, at de kommunale 10.-klassetilbud rummer den elevgruppe, der både vurderer deres egne faglige, sociale og personlige kompetencer lavest i 9. klasse og udvikler sig mest i 10. klasse, viser, at de kommunale 10.-klassetilbud står over for en anden elevgruppe end eksempelvis efterskoler og privat-/friskoler. Vi kan dog ikke ud fra disse tidligere undersøgelser konkludere, at det kommunale 10.-klassetilbud er bedre til at udvikle denne elevgruppe, da der ikke er tale om effektundersøgelser.

Når det drejer sig om effektmålingsstudier af 10. klasses effekt med hensyn til elevernes adfærd på ungdomsuddannelserne, eksisterer der kun DAMVAD's¹¹ undersøgelse fra 2012. Denne undersøgelse viser, at de elever, der tager 10. klasse på en efterskole, mere sandsynligt vil påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse end elever, der vælger et kommunalt 10.-klassetilbud eller 10. klasse på privat-/friskoler. Hvor DAMVAD's undersøgelse sammenligner effekten af at tage 10. klasse på en efterskole med andre 10.-klassetilbud, kan indeværende undersøgelse måle effekten af at vælge et kommunalt 10.-klassetilbud sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse. Den metode, der anvendes i DAMVAD's undersøgelse, tager højde for de faktorer, der kan måles (fx forældres uddannelsesniveau og elevernes karakterer). Metoden i indeværende undersøgelse tager højde for både faktorer, der kan måles, og faktorer, der ofte ikke kan måles (fx motivation for at tage en ungdomsuddannelse og skoletrivsel), hvilket i litteraturen anses for et stærkere design (Angrist & Krueger 2001; Angrist & Pischke 2009).

2.2 Formål med undersøgelsen

Formålet med undersøgelsen er at vurdere, om det at tage et kommunalt 10.-klassetilbud har en effekt med hensyn til elevernes videre forløb på ungdomsuddannelserne. De effektmål, der anvendes, handler om elevernes påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Effektmålene er udvalgt på baggrund af den politiske intention for 10. klasse om at forbedre elevernes faglige kvalifikationer og øge deres afklaring med hensyn til uddannelsesvalg, for at de kan gennemføre en ungdomsuddannelse.

Helt konkret vil undersøgelsen forsøge at besvare følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvad er effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud på elevernes påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en ungdomsuddannelse?

Den valgte effektmålingsmetode medfører, jf. afsnit 1.2, at vi kun måler effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. 10.-klassecentre, der ikke er placeret i tilknytning til en folkeskole, indgår ikke i undersøgelsen.

¹¹ DAMVAD gik konkurs i 2015 og genopstod under navnet DAMVAD Analytics.

Undersøgelsesspørgsmålet vil blive besvaret på baggrund af tre delanalyser. Delanalyse 1 og 2 måler effekten af det kommunale 10.-klassetilbud udelukkende sammenlignet med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Af metodiske grunde gennemføres de to delanalyser for undergrupper af undersøgelsens grundpopulation. Delanalyse 3 har en anden referencegruppe end de to første delanalyser. I delanalyse 3 måles effekten af det kommunale 10.-klassetilbud sammenlignet med både den gruppe af elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, og den gruppe af elever, der tager 10. klasse på efterskole. Resultaterne fra delanalyse 3 er vanskeligere at fortolke pga. den heterogene referencegruppe; til gengæld kan analysen foretages for hele undersøgelsens grundpopulation. Alle tre delanalyser opdeles, så vi undersøger elevernes påbegyndelse, fastholdelse og gennemførelse på hhv. erhvervsuddannelser (EUD) og gymnasiale uddannelser.

For alle tre delanalyser gælder det, at effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole beregnes for specifikke grupper af elever og ikke for alle, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Det er derfor en vigtig del af undersøgelsen at beskrive disse tre grupper af elever og vurdere, hvilke elevgrupper undersøgelsens resultater kan generaliseres til. Kapitel 1 samt appendiks A giver en grundig beskrivelse af de tre elevgrupper, som analyserne beregner effekter for, samt en vurdering af generaliseringspotentialet.

I undersøgelsen arbejder vi med følgende tre elevkategorier:

- 1 Elever, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud. I undersøgelsen inkluderer denne elevgruppe 10.-klasser på folkeskoler, 10.-klassecentre og ungdomsskoler¹².
- 2 Elever, der tager 10. klasse på en efterskole. I undersøgelsen ekskluderer vi 10. klasse taget som et særligt tilrettelagt forløb på efterskoler.
- 3 Elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse på en folkeskole.

I undersøgelsen ekskluderer vi 10.-klassetilbud på privat-/friskoler, som ikke er efterskoler. Det har vi valgt, da det er en relativt lille andel, der har taget 10. klasse på en privat-/friskole. Desuden er 10. klasse taget som et særligt tilrettelagt forløb på efterskoler og 10. klasse taget på en specialskole ligeledes ekskluderet fra analysen. Det skyldes primært, at elevgruppen har nogle helt særlige udfordringer med hensyn til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

2.2.1 Del af en større undersøgelse af 10. klasse

Denne undersøgelse er tredje og sidste del af en større undersøgelse af 10. klasse, der har som overordnet formål at undersøge, hvilken betydning 10. klasse har for, at unge påbegynder og

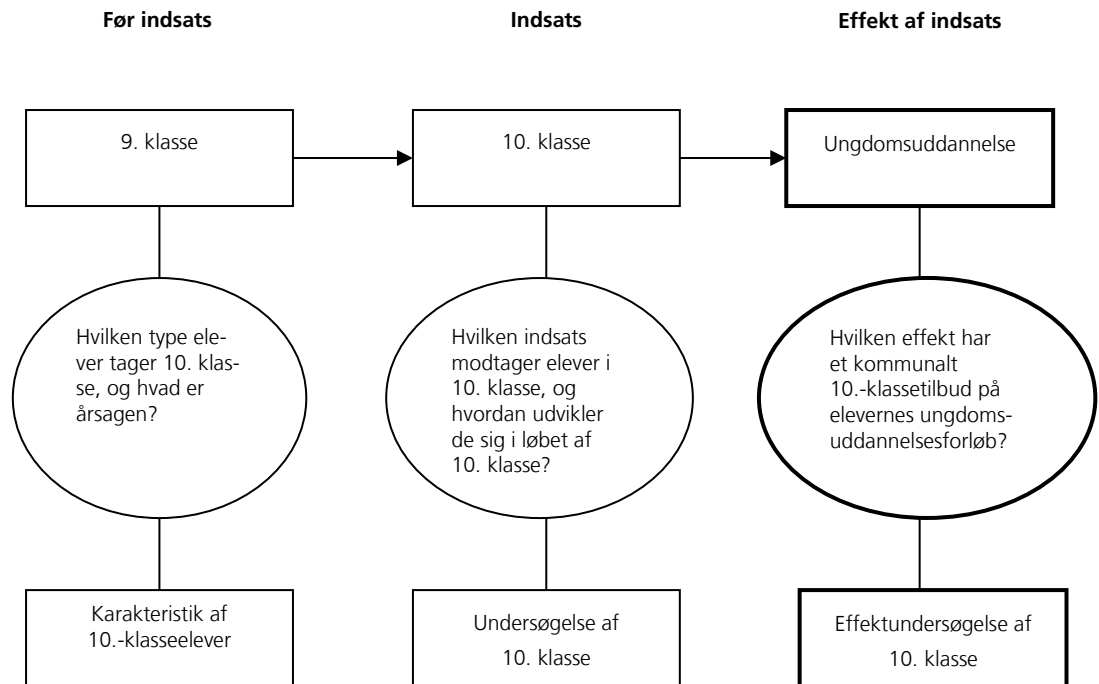
¹² Kategorien rummer også 10. klasse placeret på ungdomsuddannelser. Her er der dog tale om ganske få skoler, hvorfor skolerne ikke nævnes i rapporten.

gennemfører en ungdomsuddannelse. Den samlede undersøgelse består af følgende tre delundersøgelser:

- *Karakteristik af 10.-klasse-elever* (offentliggjort i 2011)
- *10. klasse – på vej mod ungdomsuddannelse* (offentliggjort i 2012)
- *Effekten af kommunale 10.-klassetilbud*.

I figur 1 er den samlede undersøgelses tre dele illustreret, og denne tredje del er fremhævet.

Figur 1
De tre delundersøgelser

Undersøgelsens to første dele beskrev, hvilke elever der tager 10. klasse, hvad indholdet er i de forskellige 10.-klassetilbud, og elevernes egen vurdering af deres udvikling i løbet af 10. klasse ud fra hhv. registerdata og selvrapporterede spørgeskemaer.

2.3 Undersøgelsens datagrundlag og metode

I denne undersøgelse anvendes den kvasiekperimentelle effektmålingsmetode, der kaldes IV-metoden. Her udnyttes det, at nedlæggelsen af 10.-klasser på folkeskoler skaber et naturligt eksperiment, hvor færre elever tager et kommunalt 10.-klassetilbud blandt den gruppe af elever, der oplever, at 10. klasse nedlægges på deres skole. Det naturlige eksperiment skaber en unik mulighed for at drage kausale slutninger om effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Af metodiske grunde dækker undersøgelsen ikke effekten af 10. klasse på efterskole eller andre 10.-klassetilbud (for en uddybning, se appendiks A).

Vi ved, at der er stor forskel på elever, der tager kommunalt 10.-klassetilbud, elever, der tager 10. klasse på efterskole, samt elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse (jf. kapitel 3). Når man skal måle en effekt af det kommunale 10.-klassetilbud, er det derfor helt centralt, at elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, sammenlignes med en sammenlignelig elevgruppe, der ikke tager et kommunalt 10.-klassetilbud. IV-metoden har den fordel, at den muliggør en beregning af effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, så elevgrupperne er sammenlignelige med hensyn til både målte faktorer (fx forældres uddannelsesniveau) og faktorer, der ofte ikke måles (fx motivation og skoletrivsel). I litteraturen anses IV-metoden som en stærkere metode end metoder, der udelukkende tager højde for målte faktorer (Angrist & Krueger 2001; Angrist & Pischke 2009). Effektmålingsmetoder, der benytter sig af matchede kontrolgrupper (ofte blot refereret til som "matching"), kan kun danne sammenlignelige elevgrupper ud fra målte faktorer. Her antages, at alle faktorer, der både har betydning for at tage et kommunalt 10.-klassetilbud og har betydning for, om eleven påbegynder og fuldfører en ungdomsuddannelse, kan måles og anvendes i effektmålingen. Det er meget sandsynligt, at denne antagelse ikke holder, når effekten af det kommunale 10.-klassetilbud skal estimeres. Der er en lang række centrale faktorer, som er vanskelige at måle og inddrage i et matchingstudie, fx motivation for at tage en ungdomsuddannelse, skoletrivsel, uddannelsesparathed, sociale kompetencer osv. For at få et validt mål for effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole vurderer EVA og de tilknyttede eksperter, at det bedste er at anvende IV-metoden, der kan tage højde for både målte og ikke-målte faktorer.

Ideen bag IV-metoden er at identificere en variabel, kaldet instrumentet, som har betydning for, om eleverne tager et kommunalt 10.-klassetilbud eller ej, men som ikke i sig selv har betydning for elevernes videre forløb på ungdomsuddannelserne. På denne måde har man en mekanisme, som er med til at bestemme, om man udsættes for indsatsen, men mekanismen skaber samtidig ikke systematiske forskelle mellem kontrol- og indsatsgruppen. I forbindelse med effektmålingen sammenligner vi en elevgruppe, der oplever, at 10. klasse på skolen nedlægges, mens de går i 9. klasse, med en elevgruppe, hvor 10. klasse ikke nedlægges. Vi kan se, at elevgruppen, hvor 10. klasse nedlægges, i mindre grad tager et kommunalt 10.-klassetilbud end elevgruppen, hvor 10. klasse bevares på skolen. Vi kan desuden se, at der ikke er betydningsfulde forskelle mellem de to

elevgrupper med hensyn til en række parametre, der har betydning for påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse: elevens køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, fars og mors uddannelsesniveau, mors alder ved elevens fødsel, antal børn i familien samt bystørrelse. Den eneste betydningsfulde forskel, der er mellem de to elevgrupper, er, at 9.-klasseårgangen på de skoler, der nedlægger 10. klasse, er mindre end på de skoler, hvor 10. klasse bevares. Vi har derfor kontrolleret for årgangsstørrelsen i alle tre delanalyser.

På denne måde kan vi vha. 10.-klassenedlæggelserne identificere en variation i valget af det kommunale 10.-klassetilbud, som ikke knytter sig til sandsynligheden for, at eleven påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse. 10.-klassenedlæggelserne gør det derfor muligt at drage kausale slutninger om effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole.

Undersøgelsen bygger på registerdata fra Danmarks Statistiks elevregister, der omfatter alle uddannelsesforløb, samt hvornår uddannelsesforløbene påbegyndes og afsluttes. Grundpopulationen for undersøgelsen består af elever, der har afsluttet 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08-2011/12, og hvor 10. klasse på skolen enten nedlægges eller bevares. Undersøgelsens metode og datagrundlag er grundigt beskrevet i appendiks A.

2.4 Projektets organisering

Projektet er organiseret ved en projektgruppe på EVA, der består af specialkonsulent Mikkel Bergqvist (projektleder), evalueringskonsulent Mette Riisgaard Hansen samt specialkonsulent Thomas Hem Pedersen.

Tilknyttet projektgruppen som eksterne eksperter er professor Jacob Nielsen Arendt og seniorforsker Jane Greve fra KORA. Projektgruppen og KORA har samarbejdet om undersøgelsens metodedesign, databehandling og indledende analyser, mens KORA har været ansvarlig for at foretage effektanalyserne og har medvirket til at beskrive analysernes resultater. I den forbindelse har KORA udarbejdet en teknisk baggrundsrapport, der redegør for metode, data og resultater af ovenstående analyser. Den tekniske baggrundsrapport kan findes her: eva.dk¹³.

Projektet har derudover tilkøbt professor Helena Skyt Nielsen fra Aarhus Universitet og professor Anders Holm fra SFI og Københavns Universitet som eksterne eksperter. De eksterne eksperter har løbende kommenteret og kvalificeret undersøgelsens metode, analyser og resultater.

¹³ <https://www.eva.dk/projekter/2011/evaluering-af-folkeskolens-10.-klasse/projektprodukter/effekter-af-10.-klasse-i-kommunale-tilbud-for-pabegyndelse-og-faerdiggorelse-af-ungdomsuddannelse/view>

2.5 Rapportens disposition

Rapporten indeholder, ud over det første kapitel om konklusioner og perspektiver og dette andet kapitel om undersøgelsen, to kapitler, et metodeappendiks og en selvstændig teknisk baggrundsrapport udarbejdet af KORA.

Kapitel 3 redegør ud fra tidligere undersøgelser for, hvad vi allerede ved om det kommunale 10.-klassetilbud. Kapitlet giver bl.a. en karakteristik af eleverne og indholdet af tilbuddet samt en beskrivelse af betydningen af kammeratskabseffekter i skolen.

Kapitel 4 præsenterer resultaterne af undersøgelsens tre delanalyser. Vi ser her på, hvilken effekt et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole har med hensyn til elevernes påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en ungdomsuddannelse.

Appendiks A gennemgår undersøgelsens design og metode, herunder effektmålingsmetoden og dens udsigelseskraft samt datagrundlaget for undersøgelsen.

Den tekniske baggrundsrapport er udarbejdet af KORA. Rapporten gør nærmere rede for den anvendte metode, dens beregninger og antagelser samt data og resultater.

3 Tidligere undersøgelser om det kommunale 10.-klassetilbud

Dette kapitel redegør for viden om samt centrale resultater fra tidligere undersøgelser om det kommunale 10.-klassetilbud. Kapitlet går i dybden med fire temaer, der udgør en særlig vigtig baggrundsviden, når vi ønsker at undersøge effekten af det kommunale 10.-klassetilbud på elevers påbegyndelse af, fastholdelse på og færdiggørelse af en ungdomsuddannelse. I det første afsnit præsenterer vi en karakteristik af elever i det kommunale 10.-klassetilbud, da det er afgørende for forståelsen af denne undersøgelses resultater at kende elevgrundlaget. Andet afsnit skal ses i forlængelse af det første, da det stiller skarpt på de faglige og sociale mekanismer, der kan opstå blandt skolekammerater med bestemte karakteristika. Herefter ser vi i det tredje afsnit på indholdet af det kommunale 10.-klassetilbud, dels de uddannelsesforberedende elementer og dels selve undervisningen. Afslutningsvist præsenterer det fjerde afsnit den selvrapporterede udvikling, som EVA's tidligere undersøgelse om 10. klasse viste.

3.1 Karakteristik af elever i kommunale 10.-klassetilbud

3.1.1 Elever med lavere karakterer fra uddannelsesfremmede hjem

Forskning og tidligere undersøgelser viser, at der er sammenhæng mellem baggrundsfaktorer såsom hjemmets uddannelsesniveau, køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, karakterer og elevernes valg af ungdomsuddannelse (Baadsgaard 2011; SFI 2010). I dette afsnit karakteriserer vi elevgrundlaget i det kommunale 10.-klassetilbud ud fra ovennævnte baggrundsfaktorer. Elevgrundlaget i det kommunale 10.-klassetilbud sammenlignes med analysens to referencegrupper, hhv. elever, der tager 10. klasse på efterskole, og elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse på en folkeskole.

I tabel 1 ses en oversigt over de tre elevgruppers fordeling på disse baggrundsfaktorer ud fra registerdata. Alle elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud eller 10. klasse på efterskole (eksklusive efterskoler med særligt tilbud) i undersøgelsesperioden 2008/09-2012/13, indgår i tabel-

len. Vi har valgt at inddrage alle elever, der tager et af de to tilbud om 10. klasse, så det er muligt at give et dækkende billede af elevgrundlaget. Man skal derfor være opmærksom på, at antallet af elever, der indgår i nedenstående tabel, er større end antallet af elever, der indgår i grundpopulationen i effektanalyserne i afsnit 4.2 (for en beskrivelse af grundpopulationen, se appendiks A).

Tabel 1
Beskrivelse af forskelle mellem elever, der hhv. afslutter grundskolen efter 9. klasse, tager et kommunalt 10.-klassetilbud eller tager 10. klasse på efterskole

	Afslutter grundskolen efter 9. klasse (N = 121.320)	Kommunalt 10.-klassetilbud (N = 83.176)	10. klasse på efterskole (N = 73.921)
Mors højeste uddannelse (procent)			
Grundskole	20	31	12
EUD eller gymnasial uddannelse	45	50	44
Videregående uddannelse	35	19	44
Elevers køn (procent)			
Drenge	53	50	49
Ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund (procent)			
Indvandrer eller efterkommer	9	17	1
Karaktergennemsnit for alle fagkarakterer i 9. klasse			
Gennemsnit af alle fagkarakterer	7,0	4,7	6,6
Andel, der har karaktergennemsnit på 4 eller derunder (procent)	13	31	11

Kilde: Registerdata, Danmarks Statistik samt MBUL's databank.

Note: Tabellen omfatter tre elevgrupper. Første elevgruppe er alle elever, der har afsluttet grundskolen i 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08-2011/12. Anden elevgruppe er alle elever, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud i skoleårene 2008/09-2012/13, mens tredje elevgruppe er alle elever, der har taget 10. klasse på efterskole (eksklusive efterskoler med særlig tilbud), ligeledes i skoleårene 2008/09-2012/13. Karaktergennemsnittet fra 9. klasse indeholder alle fagkarakterer, det vil sige både standpunkts- og prøvekarakterer. Hvis en elev har under syv karakterer, indgår eleven ikke i beregningen af gennemsnittet.

I tabellen ses en tydelig forskel i sammensætningen af elever i det kommunale 10.-klassetilbud og elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Elevgruppen, der går i kommunale 10.-klassetilbud, har mødre med lavere uddannelsesniveau, flere har en ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund, og deres karaktergennemsnit for alle fagkarakterer er væsentlig lavere end karaktergennemsnittet for elevgruppen, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Omvendt vælger en lidt større andel af drengene at afslutte grundskolen efter 9. klasse. Dette er væsentlig baggrundsviden i forbindelse med fortolkningen af resultaterne fra delanalyse 1 og 2 i indeværende undersøgelse, hvor effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud sammenholdes med det at afslutte grundskolen efter 9. klasse.

En række af de samme tendenser genfindes ligeledes, når elevgruppen fra det kommunale 10.-klassetilbud sammenholdes med både de elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, og de elever, der tager 10. klasse på en efterskole, hvilket er tilfældet i delanalyse 3 i indeværende undersøgelse. Elever, der tager kommunale 10.-klassetilbud, er fortsat den elevgruppe, hvor mødrene har det laveste uddannelsesniveau, og hvor der er den største andel af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund, og den elevgruppe med det laveste karaktergennemsnit for alle fagkarakterer.

Generelt adskiller elevgruppen, der tager kommunale 10.-klassetilbud, sig fra de to andre elevgrupper med hensyn til en række centrale baggrundskarakteristika, der ifølge forskningen har betydning for elevernes videre uddannelsesforløb. De to 10.-klassetilbud står derfor over for meget forskellige opgaver i deres arbejde med at styrke elevernes faglige færdigheder og gøre dem klar til at gennemføre en ungdomsuddannelse. I forbindelse med forklaringen af resultaterne fra de tre delanalyser i indeværende undersøgelse er det vigtigt at have for øje, at der i det kommunale tilbud er tale om en elevsammensætning, der bl.a. er fagligt væsentlig svagere end de to andre elevgrupper, hvilket kan have betydning for den læring og udvikling, der foregår i løbet af 10. klasse. Dette uddybes i afsnit 3.2 om kammeratskabseffekter.

3.1.2 Elever med lavere grad af uddannelsesparathed og motivation for en ungdomsuddannelse

Indeværende undersøgelse ønsker at måle, hvorvidt eleverne, der vælger kommunale 10.-klassetilbud, påbegynder, fastholdes på og gennemfører en ungdomsuddannelse. Det er derfor relevant at se på elevernes egen vurdering af deres uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation for en ungdomsuddannelse i det kommunale 10.-klassetilbud sammenholdt med vurderinger af elever, der enten afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole. EVA's tidligere undersøgelse af 10. klasse (2011) afdækker dette ud fra selvrapportering via spørgeskemaer. Uddannelsesparathed er operationaliseret ud fra lovgivningen ved hjælp af følgende parametre: afklarethed med hensyn til uddannelsesvalget, vurdering af faglige færdigheder samt vurdering af personlige og sociale færdigheder.

Hovedkonklusionerne fra EVA's undersøgelse fra 2011 for elever, der tager kommunale 10.-klassetilbud, sammenlignet med de to andre elevgrupper er opsummeret i nedenstående tekstboks.

Elever, der tager kommunale 10.-klassetilbud

Uddannelsesparathed

- Elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er mindre afklarede med hensyn til deres valg efter 9. klasse og vurderer deres faglige kompetencer væsentlig lavere end både elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, og elever, der tager 10. klasse på efterskole.
- De tre elevgrupper vurderer sociale og personlige kompetencer relativt ens.

Skoletrivsel

- Elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, har ligesom de to andre elevgrupper generelt gode relationer i skolen, men kun få elever i alle tre elevgrupper finder undervisningen spændende.

Motivation for en ungdomsuddannelse

- Elever, der skal starte i kommunale 10.-klassetilbud, vurderer i lidt mindre grad, at det er vigtigt at få en ungdomsuddannelse, end de øvrige elevgrupper.
- Elever, der skal starte i et kommunalt 10.-klassetilbud, har mindre lyst til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse end elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse.

Elever, der tager kommunale 10.-klassetilbud, vurderer, jf. tekstboksen, at de er mindre afklarede med hensyn til deres valg, og scorer deres faglige kompetencer lavere end både elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, og elever, der tager 10. klasse på en efterskole. Elevernes egne vurderinger af deres faglighed stemmer overens med deres karakterniveau, jf. ovenstående afsnit, hvor tabel 1 viser, at elever, der tager kommunale 10.-klassetilbud, har væsentlig lavere gennemsnit af alle fagkarakterer end de to øvrige elevgrupper. Elever, der skal starte i et kommunalt 10.-klassetilbud, svarer således i høj grad til den målgruppe, lovændringen sigter mod for 10. klasse. Med hensyn til elevernes vurdering af deres skoletrivsel minder elevgruppen, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, om de to øvrige elevgrupper, idet eleverne især har gode relationer til deres klassekammerater, og da de godt kan lide at gå i skole. Eleverne, der skal starte i kommunale 10.-klassetilbud, vurderer i lidt mindre grad, at det er vigtigt at få en ungdomsuddannelse, end de øvrige elevgrupper, og har mindre lyst til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse end elevgruppen, der afslutter grundskolen efter 9. klasse.

Elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, adskiller sig fra de to andre elevgrupper i analysen både med hensyn til baggrundskarakteristika, jf. ovenstående afsnit, og med hensyn til elevernes uddannelsesparathed og motivation for en ungdomsuddannelse. I forbindelse med tolkningen af resultaterne fra denne undersøgelse er det vigtigt at være opmærksom på disse forskelle, da de ud fra tesen om kammeratskabseffekter kan have betydning for elevernes udvikling i løbet af 10. klasse, hvilket bliver uddybet i afsnit 3.2. Desuden viser afsnit 3.1 og 3.2, hvor vigtigt det er, at undersøgelsens effektmålingsmetode tager højde for de store forskelle mellem elevgrupperne for at muliggøre kausale tolkninger af effekten af et kommunalt 10.-klassetilbud. Den anvendte metode i denne undersøgelse er netop velegnet til at tage højde for forskelle mellem elevgrupperne, da metoden tager højde for både målte faktorer og ikke-målte faktorer (for en uddybning af metoden, se appendiks A).

3.2 Kammeratskabseffekter i skolen

Der findes en omfattende forskningslitteratur om kammeratskabseffekter i skolen. Kammeratskabseffekter betyder, at en elevs læring bliver påvirket af klassekammeraternes baggrundskarakteristika, adfærd og præstationer. Det, at ovenstående karakteristik af elever i kommunale 10.-klassetilbud viser så store forskelle sammenlignet med elever, der enten afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskoler, gør det relevant at kigge nærmere på kammeratskabseffekter i forbindelse med tolkningen af resultaterne fra indeværende undersøgelse.

3.2.1 Teoretiske hypoteser om kammeratskabseffekter

Teorien om kammeratskabseffekter henviser til, at der er en sammenhæng mellem elevsammensætningen i en skoleklasse og elevernes læring, da elever, der tilhører samme gruppe, påvirker hinanden. Ifølge teorien bliver en elevs læring påvirket både af skolekammeraternes baggrundskarakteristika såsom forældrenes uddannelsesniveau og af deres adfærd og faglige præstationer (Manski 2000; Ryan 2001). Det vil sige, at gode/dårlige kammeratskaber eller sociale miljøer har en positiv/negativ effekt på den enkelte elevs præstationer.

Påvirkningen gennem klassekammeraterne kan ifølge Hoxby, der har forsket i klasseeffekter i USA, ske på flere forskellige måder. For det første gennem elev til elev-læring i timerne, hvor eleverne sparrer og hjælper hinanden med at løse opgaver. For det andet, ved at elevens viden og kompetencer påvirker kammeraterne, dels ved at nogle elevens viden og kompetencer overføres til andre elever, og dels gennem indflydelse på det generelle undervisningsniveau i en given klasse. For det tredje, ved at lærerne reagerer med forskellige krav og forventninger alt efter gruppesammensætningerne i klasserummet (Hoxby 2000).

Teoretisk argumenteres der derudover for, at kammeratskabseffekterne er særlig stærke i overgangsperioder såsom puberteten samt ved skoleovergange og skoleskift. Dette er perioder, hvor

unge er særlig følsomme over for kammeraternes feedback, da den bruges som en kilde til at forstå deres egen identitet (IOM & NRC 2011; Ryan 2001).

3.2.2 Forskning i kammeratskabseffekter

Empirisk er det yderst vanskeligt præcist at estimere kammeratskabseffekten, da det er svært at isolere kammeratskabseffekten fra andre effekter, der kan forklare, at elever i samme kammeratskabsgruppe ligner hinanden med hensyn til deres præstationer (Holm & Jæger 2011). Den internationale forskning i kammeratskabseffekter når frem til forskellige resultater. En række studier viser positiv effekt med hensyn til den enkelte elevs præstationer, jo bedre de andre elever i klassen eller på skolen præsterer, mens andre studier ingen effekter viser eller ligefrem viser negative effekter (Abdulkadiroglu et al. 2014; Antecol et al. 2016; Hanushek et al. 2003).

Beatrice Rangvid har i en dansk sammenhæng undersøgt, hvilken rolle kammeratskabseffekter spiller inden for tre faglige områder: læsning, matematik og natur/teknik (Rangvid 2007). Med hensyn til læsning konkluderes det, at jo bedre socioøkonomisk elevgrundlag skolen har, jo bedre præsterer de svageste læsere. Denne positive effekt af skolens elevgrundlag aftager, jo bedre den enkelte elev er til at læse. De bedste læsere påvirkes ikke af skolens elevgrundlag. Med hensyn til matematik konkluderes det, at de lavest- og højestpræsterende elever har gavn af skoler med højere socioøkonomisk elevgrundlag. Med hensyn til begge fagområder konkluderes det, at hvis man reducerede forskellene mellem skolers elevgrundlag, så elevgrundlaget på tværs af landets skoler blev mere ens, ville det gavne de lavest præsterende. Med hensyn til natur/teknik konkluderes det, at kammeratskabseffekter enten ikke har betydning eller har en marginal betydning for elevernes præstationer. Undersøgelsen viser, at kammeratskabseffekten altså afhænger af fagområdet; inden for to af fagområderne lader der til at være en effekt, mens effekten er minimal eller fraværende i natur/teknik.

Der er to danske undersøgelser, der har undersøgt, om elevsammensætningen har betydning for elevernes overgang til en ungdomsuddannelse (SFI 2010; DAMVAD 2012).

For det første viser SFI i sin undersøgelse *Veje til ungdomsuddannelse* (2010), at sandsynligheden for, at en elev påbegynder en ungdomsuddannelse, er påvirket af klassekammeraternes køns-sammensætning og deres forældres uddannelsesbaggrund. Andelen af drenge på en årgang reducerer, alt andet lige, sandsynligheden for, at eleverne påbegynder en ungdomsuddannelse efter 9. eller 10. klasse. Ligeledes reduceres sandsynligheden for påbegyndelse, når andelen af elevens klassekammerater med uflaglærte mødre stiger. Undersøgelsen viser dog, at skolernes elevsammensætning kun har en mindre forklaringskraft i forbindelse med elevernes påbegyndelse af en ungdomsuddannelse.

For det andet viser DAMVAD (2012), at der er en signifikant positiv sammenhæng mellem elevsammensætningen på en skole og overgangen til ungdomsuddannelse. Elever med mindre gode uddannelsesforudsætninger har en højere overgangsrate til ungdomsuddannelsen, når de går på skoler med elever med gode uddannelsesforudsætninger. De taler således om skolekammeratskabseffekter. Denne effekt findes på alle skoler, men er særlig stærk på efterskoler, forstået sådan, at skolesammensætningen i højere grad påvirker sandsynligheden for, at en elev fra et uddannelsesfremmed hjem starter på en ungdomsuddannelse. En mulig forklaring kan være, at elevernes samvær er mere intensivt på efterskolerne. Undersøgelsen viser også, at effekten af elevsammensætningen øges, jo større en andel af elever fra uddannelsesvante hjem der er på efterskolen (DAMVAD 2012).

I forbindelse med de tre danske undersøgelser, vi refererer til, skal man dog tage forbehold for, at kammeratskabseffekterne i undersøgelsen kan være overestimeret. Det skyldes, at de anvendte metoder ikke kan tage højde for uobserverbare faktorer, der påvirker både elevsammensætningen og elevernes præstationer. Rangvid (2007) konkluderer, at beslutningstagere ikke kan være sikre på at opnå bedre elevpræstationer ved at ændre elevsammensætningen, så man på tværs af skoler opnår et mere ensartet elevgrundlag, men samtidig gøres opmærksom på, at effekterne ikke kan udelukkes.

3.3 Indholdet i det kommunale 10.-klassetilbud

Lovgivningsmæssigt er der de sidste år blevet indført en del nye rammer for indholdet i det kommunale 10.-klassetilbud, jf. afsnit 2.1. Dette afsnit vil se nærmere på de uddannelsesforberedende elementer, der er i lovgivningen med hensyn til det kommunale 10.-klassetilbud i vores undersøgelsesperiode. Derudover vil afsnittet inddrage tidligere undersøgelser om selve undervisningen, der stiller skarpt på betydningen af lærernes tilgang til eleverne og undervisningsopgaven for elevernes læring.

3.3.1 Uddannelsesforberedende elementer i det kommunale 10.-klassetilbud

I EVA's tidligere undersøgelse af 10. klasse (2012) er der i marts-april 2012 blevet indsamlet viden om indholdet i forskellige 10.-klassetilbud gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt lærere. Undersøgelsen viser, at de kommunale 10.-klassetilbud generelt er orienteret mod overgangen til ungdomsuddannelse. De kommunale 10.-klassetilbud prioriterer brobygning højt, tilbyder ofte lange brobygningsforløb og samarbejder i vid udstrækning med ungdomsuddannelserne om at udvikle brobygningsforløbene. Undersøgelsen viser ligeledes, at de kommunale 10.-klassetilbud prioriterer praktikforløb for eleverne. Brobygning og praktik bliver ikke i samme grad prioriteret på efterskolerne, der ikke er underlagt samme lovkrav som de kommunale 10.-klassetilbud om at skulle tilbyde yderligere frivillig brobygning og praktik. En anden forklaring på en højere prioritering af brobygning og praktik i de kommunale tilbud kan være, at de har en elevgruppe, der, jf.

afsnit 3.1, er mindre uddannelsesparat og mindre motiveret for at starte på en ungdomsuddannelse end eleverne, der starter i 10. klasse på en efterskole.

Ud over brobygning skal alle elever modtage vejledning i løbet af 10. klasse. EVA's undersøgelse fra 2012 viser, at samarbejdet mellem lærere og vejledere i de kommunale 10.-klassetilbud ofte er omfattende og systematisk. Vejledningen på efterskolerne er organiseret, så den i højere grad end de kommunale tilbud tilbyder en meget tilgængelig vejledning, da vejlederne ofte også er lærere på skolerne. Samme undersøgelse viser, at brugen af uddannelsesplaner til at tilrettelægge undervisningen i forhold til den enkeltes behov er udbredt i de kommunale tilbud.

De kommunale 10.-klassetilbud prioriterer således i høj grad de uddannelsesforberedende elementer, der ifølge lovgivningen skal ruste eleverne til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. EVA's undersøgelse fra 2012 har fokus på udbredelsen af de nævnte elementer og ser ikke på, hvordan elementerne er implementeret, eller på variationen i implementeringen af elementerne. Undersøgelsen kan derfor ikke sige noget om styrker og svagheder ved forskellige måder at implementere elementerne på. En større viden om implementeringen af de uddannelsesforberedende elementer kræver derfor nye undersøgelser på området.

3.3.2 Undervisningen i 10. klasse

En vigtig del af indholdet i 10. klasse er selve den daglige undervisning – det, der foregår i den daglige praksis i 10. klasse. Der eksisterer ingen systematisk viden om, hvordan undervisningen konkret gribes an i 10. klasse, men i forskningslitteraturen præsenteres elementer, der generelt er afgørende for at øge elevernes læring og motivation i skolen på alle alderstrin og derved også i 10. klasse.

Forskningen peger på, at lærernes tilgang til eleverne og undervisningsopgaven samt lærernes praksis – det, de gør i undervisningen – har afgørende betydning for elevernes læring (Schilling & Schilling 1999; Hattie 2009).

Når det gælder tilgangen til eleverne og undervisningsopgaven, er det væsentligt for elevernes læring, at lærerne har, og viser eleverne, at de har, høje forventninger til dem og deres læring, samt at lærerne har fokus på og interesse for den enkelte elevs læring og progression i deres undervisning (Schilling & Schilling 1999; AKF 2010). I en norsk kvalitativ undersøgelse af to danske 10.-klassecentre lægger lærere ligeledes vægt på, at det er vigtigt, at der bliver stillet krav til eleverne både socialt og fagligt, samt at lærerne har tydelige forventninger til eleverne (Nordahl 2011).

Forskningen peger på, at lærernes høje forventninger har en særlig betydning for elevgrupper, der fx kommer fra uddannelsesfremmede hjem eller har en indvandrer- eller efterkommerbag-

grund (Jussim et al. 2005; EVA 2007). Der er en risiko for, at lærerne kommer til at sænke ambitionsniveauet og forventningerne til enkelte elever eller grupper af elever med denne baggrund. Hvis disse elevgrupper mødes med lave forventninger, hvad angår deres faglige og/eller sociale kompetencer, er der en tydelig risiko for, at lærernes lave forventninger til eleverne fører til dårlige præstationer hos eleverne (Schilling & Schilling 1999; AKF 2004; EVA 2007). Elever, der går i det kommunale 10.-klassetilbud, er, jf. afsnit 3.1, karakteriseret ved i højere grad end andre elevgrupper at komme fra uddannelsesfremmede hjem og have en ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund, hvorfor det er særlig vigtigt at være opmærksom på det vedholdende arbejde med at have og tydeliggøre høje forventninger til disse elever og deres læring som en del af den daglige undervisning.

Men hensyn til lærernes praksis er det afgørende, at lærerne er tydelige med hensyn til deres forventninger til eleverne, giver dem løbende feedback på deres opgaveløsning og læring samt støtter dem der, hvor de har behov for det. På den måde viser lærerne i den daglige undervisning eleverne, at de interesserer sig for elevernes læring og tror på deres evner (Hattie 2009; EVA 2014). Det er ligeledes vigtigt, at lærerne gennem undervisningen sikrer balance, så eleverne selv oplever succeser med arbejdet og opgaveløsningen, samtidig med at lærerne udfordrer eleverne og skubber dem fremad i læringen. Herved får eleverne et trygt læringsmiljø, hvor det er o.k. at byde ind og prøve sig frem og lære af det, samtidig med at de fortsat gør sig umage og opnår progression (Hattie 2009; EVA 2014).

Denne tilgang og praksis fra lærernes side er vigtig for elevernes læring hele vejen gennem skoleforløbet. Det, der særlig kan gøre sig gældende for nogle af eleverne i det kommunale 10.-klassetilbud, er, at de kommer med dårlige skoleoplevelser og ringe tro på egne evner – måske som resultat af at eleverne ikke har oplevet, at succes og passende udfordringer har været tilstrækkeligt fremherskende i den undervisning, eleverne har oplevet før 10. klasse. I de tilfælde, hvor eleverne har dårlige skoleoplevelser og ringe tro på egne evner med i bagagen, bliver lærernes tilgang og indsats i 10. klasse endnu mere afgørende, da der kun er et år til at få etableret elevernes tro på egne evner og gode arbejdsvaner, hvis de skal optages på og gennemføre en ungdomsuddannelse efterfølgende. Nogle af eleverne har sociale og personlige problemer, som kan betyde, at lærerne parallelt med det faglige arbejde skal have fokus på elevernes trivsel. Her skal fokus hele tiden være på at arbejde for at mindske barrierer for læring under hensyntagen til de unges situation.

At have høje forventninger til eleverne og deres progression er afgørende for elevernes læring på alle alderstrin (EVA 2007) og således noget, der skal etableres længe før 10. klasse. Forskning peger på, at de indsatser, børn modtager allerede i deres tidlige år, kan have stor betydning for deres udvikling på langt sigt. Heckman viser i sin forskning, at afkastet ved at investere i tidligere indsatser målrettet ressourcetsvage børn og børnefamilier er højere end ved at investere i indsatser

målrettet ældre børn og unge. Ifølge Heckman bliver fordelene ved de effektive tidlige indsatser dog bedst fastholdt, hvis de bliver efterfulgt af vedvarende indsatser målrettet børnene i løbet af deres skolegang. Bl.a. er det vigtigt fortsat at sikre en høj kvalitet af elevernes læringserfaringer. I tråd hermed har de tidlige indsatser også betydning for effekten af senere indsatser i elevernes skolegang (Heckman 2008). Det kan altså tænkes, at de indsatser og tilgange til undervisningen, der er for eleverne i 0.-9. klasse og for børnene i førskolealderen, har betydning for, om undervisningen og de forskellige indsatser i 10. klasse er med til at rykke eleverne fagligt og motivere dem til en ungdomsuddannelse.

3.4 Selvrapporteret udvikling i 10. klasse

EVA's tidligere undersøgelse af 10. klasse fra 2012 viser, at en stor andel af de elever, der i 9. klasse vurderede deres egen uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation lavt, giver mere positive vurderinger i slutningen af 10. klasse. Disse elever går typisk i de kommunale 10.-klassetilbud. Dette uddybes i det følgende.

EVA's undersøgelse fra 2012 viser for det første, at de elever, der i 9. klasse vurderer sig selv lavt, især udvikler sig med hensyn til deres vurdering af, hvor vigtigt det er at få en ungdomsuddannelse, hvor godt de synes om at gå i skole, deres relation til klassekammerater og lærere samt deres egne personlige og sociale kompetencer.

For det andet viser undersøgelsen, at den samlede gruppe af 10.-klasseelever ikke udvikler sig i samme grad som gruppen af 10.-klasseelever, der vurderer sig selv lavt i 9. klasse.

For det tredje viser undersøgelsen, at størstedelen af de elever, der i 9. klasse vurderede sig selv lavest, tager kommunale 10.-klassetilbud. Undersøgelsen peger dermed på, at de kommunale 10.-klassetilbud står over for en anden elevgruppe end efterskoler og privat-/friskoler. De kommunale 10.-klassetilbud rummer således den elevgruppe, der både scorer sig selv lavest i 9. klasse og udvikler sig mest i 10. klasse. Vi kan dog ikke ud fra undersøgelsen konkludere, at det kommunale tilbud er bedre til at udvikle denne elevgruppe, da der ikke er tale om en effektundersøgelse.

På baggrund af EVA's undersøgelse fra 2012 er det ikke muligt at konkludere, om det er indsatser i 10. klasse, der har styrket eleverne, eller om det er andre forhold uden for skolen, der har betydning for elevernes udvikling. Derudover viser undersøgelsen ikke, hvorvidt selvvalgte udviklinger blandt eleverne har betydning for, hvor sandsynligt det er, at de tager en ungdomsuddannelse.

4 Resultater

Kapitlet er opdelt i to afsnit. I afsnit 4.1 beskriver vi forskelle i uddannelsesstatus på kort og langt sigt for følgende tre elevgrupper: elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, samt elever, der tager 10. klasse på en efterskole. Afsnittet viser de forskelle, der er mellem elevgruppernes påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af ungdomsuddannelser uden korrektion for de forskellige elevgrundlag i de tre grupper. Afsnittet giver således en beskrivelse af de tre elevgrupper og kan ikke bruges til at tolke effekten af et kommunalt 10.-klassetilbud. I afsnit 4.2 fremstilles resultaterne af effektmålingerne fra de tre delanalyser. Først præsenteres resultaterne fra delanalyse 1 og 2, der viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse. Derefter præsenteres resultaterne fra delanalyse 3, der viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud sammenlignet med enten at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på en efterskole.

4.1 Uddannelsesstatus på kort og langt sigt

4.1.1 Uddannelsesstatus lige efter afsluttet grundskole

Tabellerne i afsnit 4.1 giver kun en *beskrivelse* af de tre elevgruppers påbegyndelse, fastholdelse og gennemførelse. Man kan således ikke ud fra dette afsnit tolke effekten af det kommunale 10.-klassetilbud. Tabellerne beskriver alle elever, som har taget 9. klasse på en *folkeskole*. Det betyder, at elever, der fx har taget 9. klasse på en privat grundskole, på en friskole eller på en efterskole, ikke indgår i tabellerne. Tabellerne omfatter flere elever end de elever, der indgår i effektanalyserne i afsnit 4.2. Det skyldes, at effektanalyserne tager udgangspunkt i undersøgelsens grundpopulation, der bl.a. er begrænset til at omfatte elever, der går på skoler, hvor 10. klasse nedlægges eller bevares. Der er kun små forskelle mellem andelen i nedenstående tabeller og andelen blandt elever i undersøgelsens grundpopulation (se teknisk bilagsrapport, tabel 3.4).

I nedenstående tabel ses uddannelsesstatus 1. oktober samme år, som eleverne afslutter grundskolen, fordelt på, om eleverne afslutter grundskolen efter 9. klasse, tager et kommunalt 10.-klassetilbud eller tager 10. klasse på en efterskole.

Tabel 2

Uddannelsesstatus i oktober samme år, som eleven afslutter grundskolen

	Afslutter grundskolen efter 9. klasse (N = 121.320) (%)	Kommunalt 10.-klassetilbud (N = 62.808) (%)	10. klasse på efterskole (N = 46.095) (%)
Har ikke påbegyndt ungdomsuddannelse	15	19	6
Gymnasial uddannelse	65	45	78
EUD	20	36	16
Total	100	100	100

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en population af elever, der har afsluttet 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08-2011/12.

Gruppen af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er karakteriseret ved i mindre grad at påbegynde en ungdomsuddannelse umiddelbart efter afsluttet grundskole end elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. De elever, der tager en ungdomsuddannelse efter et kommunalt 10.-klassetilbud, er desuden karakteriseret ved i mindre grad at vælge en gymnasial uddannelse og i højere grad at vælge en erhvervsuddannelse sammenlignet med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Samme mønster gør sig gældende, når elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, sammenlignes med elever, der tager 10. klasse på efterskole – forskellene er blot større.

19 % af de elever, der har afsluttet et kommunalt 10.-klassetilbud, går ikke direkte videre på en ungdomsuddannelse. Denne andel er 15 % for elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, og 6 % for elever, der tager 10. klasse på efterskole. 45 % af eleverne, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, går direkte videre på en gymnasial uddannelse. Denne andel er væsentlig mindre sammenlignet med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse (65 %), og elever, der tager 10. klasse på efterskole (78 %). Til gengæld påbegynder 36 % en erhvervsuddannelse efter et kommunalt 10.-klassetilbud, hvilket er en noget større andel end den tilsvarende andel for elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse (20 %), og elever, der tager 10. klasse på efterskole (16 %). Det er ikke overraskende, at elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, i mindre grad påbegynder en ungdomsuddannelse end de to andre elevgrupper. En del af forskellene skyldes

ret store forskelle i de tre gruppers elevgrundlag (jf. kapitel 3) og kan altså ikke tilskrives det kommunale 10.-klassetilbud.

4.1.2 Uddannelsesstatus et år efter afsluttet grundskole

I nedenstående tabel ses uddannelsesstatus 1. oktober, året efter at eleverne afslutter grundskolen, igen fordelt på, om eleverne afslutter grundskolen efter 9. klasse, tager et kommunalt 10.-klassetilbud eller tager 10. klasse på efterskole.

Tabel 3
Uddannelsesstatus i oktober, et år efter at eleven afslutter grundskolen

	Afslutter grundskolen efter 9. klasse (N = 121.320) (%)	Kommunalt 10.-klassetilbud (N = 62.808) (%)	10. klasse på efterskole (N = 46.095) (%)
I gang med andet år af en gymnasial uddannelse	60	37	72
I gang med første år af en gymnasial uddannelse	10	7	5
I gang med samme EUD, som eleven påbegyndte lige efter afsluttet grundskole	11	20	10
I gang med en EUD, resten	7	12	5
Faldet fra ungdomsuddan- nelse og ikke i gang	7	13	5
Har ikke påbegyndt ung- domsuddannelse	6	10	2
Total	100	100	100

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en population af elever, der har afsluttet 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08-2011/12.

Billedet et år efter afsluttet grundskole ligner det billede, der blev tegnet lige efter afsluttet grundskole. Gruppen af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er stadig karakteriseret ved at have en større andel af elever, der ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse (10 %), end elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse (6 %). Blandt de elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er der en langt mindre andel, der er i gang med en gymnasial uddannelse, og en større andel, der er i gang med en erhvervsuddannelse, sammenlignet med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Samme mønster gør sig gældende, når elever, der tager et

kommunalt 10.-klassetilbud, sammenlignes med elever, der tager 10. klasse på efterskole – forskellene er blot igen større.

Gruppen af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er desuden karakteriseret ved i højere grad at være faldet fra en ungdomsuddannelse og ikke at påbegynde en ny ungdomsuddannelse i oktober året efter afsluttet grundskole. Blandt elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er der 13 %, der er faldet fra en ungdomsuddannelse og ikke er i gang med en ungdomsuddannelse i oktober året efter afsluttet grundskole. Denne andel er 7 % for elever, der har afsluttet grundskolen efter 9. klasse, og 5 % for elever, der har taget 10. klasse på efterskole. Det betyder, at et år efter afsluttet grundskole er det næsten hver fjerde elev (23 %) fra et kommunalt 10.-klassetilbud, som ikke er i gang med en ungdomsuddannelse, enten fordi de endnu ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse, eller fordi de er faldet fra en ungdomsuddannelse og ikke er i gang med en ny. Denne andel er 13 % for elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, og 7 % for elever, der har taget 10. klasse på efterskole.

4.1.3 Uddannelsesstatus fire år efter afsluttet grundskole

I nedenstående tabel ses uddannelsesstatus 1. oktober, fire år efter at eleverne afslutter grundskolen, igen fordelt på, om eleverne afslutter grundskolen efter 9. klasse, tager et kommunalt 10.-klassetilbud eller tager 10. klasse på efterskole. Resultaterne i tabellen tager udgangspunkt i elever, der afslutter 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal kunne følges fire år efter afsluttet grundskole.

Tabel 4

Uddannelsesstatus i oktober, fire år efter at eleven afslutter grundskolen

	Afslutter grundskolen efter 9. klasse (N = 23.251) (%)	Kommunalt 10.-klassetilbud (N = 12.773) (%)	10. klasse på efterskole (N = 9.359) (%)
Færdiggjort gymnasial uddannelse på normeret tid	53	33	67
Færdiggjort gymnasial uddannelse, resten	9	6	5
Færdiggjort EUD med maksimalt et grundforløb samt et hovedforløb	6	10	7
I gang med EUD	10	14	7

Fortsættes på næste side

Fortsat fra forrige side

	Afslutter grundskolen efter 9. klasse (N = 23.251) (%)	Kommunalt 10.-klassetilbud (N = 12.773) (%)	10. klasse på efterskole (N = 9.359) (%)
Færdiggjort EUD, resten	2	3	2
I gang med gymnasial ud- dannelse	3	3	2
Faldet fra ungdomsuddan- nelse og ikke i gang	14	24	9
Har ikke påbegyndt ung- domsuddannelse	3	7	1
Total	100	100	100

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en population af elever, der har afsluttet 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08 og 2008/09.

Fire år efter afsluttet grundskole er der samlet set 52 %, der har færdiggjort en ungdomsuddannelse blandt eleverne, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud. Denne andel er 70 % for elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, og 81 % for elever, der har taget 10. klasse på efterskole. Af eleverne, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud, har 24 % oplevet at falde fra en ungdomsuddannelse og efter fire år ikke være i gang med en ungdomsuddannelse. Denne andel er 14 % for elever, der afsluttede grundskolen efter 9. klasse, og 9 % for elever, der har taget 10. klasse på efterskole. Der er en større andel af elever, som efter fire år er i gang med en erhvervsuddannelse, blandt de elever, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud. Derudover er der også fortsat en større andel, der stadig ikke har påbegyndt deres første ungdomsuddannelse, blandt de elever, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud. Andelen er 7 % for de elever, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud, mens den er 3 % og 1 % for hhv. elever, der har afsluttet grundskolen efter 9. klasse, og elever, der har taget 10. klasse på efterskole.

4.2 Effekten af kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole

I dette afsnit præsenteres resultaterne af effektanalysen. Først præsenteres resultaterne fra delanalyse 1 og 2, som viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse. Derefter præsenteres resultaterne fra delanalyse 3, som viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole sammenlignet med enten at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller

at tage 10. klasse på en efterskole. I alle tre delanalyser estimeres effekten af kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til elevernes påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af ungdomsuddannelse hhv. nul, et og fire år efter afsluttet grundskole.

Vi tolker i dette kapitel konsekvent kun retningen af effektestimaterne, altså om der er tale om negative eller positive effekter. Vi tolker ikke effektstørrelserne, da der modsat effektestimaterets retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne. Resultaterne baserer sig på effektmålingsmetoden IV-metoden (for beskrivelse af metoden, se appendiks A).

Analyserne tager udgangspunkt i det, der i rapporten kaldes for grundpopulationen. Grundpopulationen omfatter elever, der afslutter 9. klasse på en folkeskole i perioden 2008-12, og hvor der enten er en 10.-klasse på skolen, eller 10. klasse nedlægges. Delanalyse 3 baseres på elever fra hele grundpopulationen, mens delanalyse 1 og 2 baseres på to undergrupper af grundpopulationen. Analyser af elevernes uddannelsesstatus fire år efter afsluttet grundskole baseres kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal kunne følges fire år efter afsluttet grundskole. Med hensyn til delanalyse 1 og 2 skal resultaterne for uddannelsesstatus efter fire år tolkes med forsigtighed, da der er væsentlig færre elever, der indgår i analyserne, og relevansbetingelsen for delanalyse 1 ikke opfyldes (se appendiks A).

Undersøgelsen afdækker kun effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Effekten gælder ikke 10.-klassecentre, der ikke er placeret i tilknytning til en folkeskole. Effekten kan ikke beregnes for alle elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Effekterne er estimeret for elever, der fravælger det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, hvis 10. klasse nedlægges på skolen. Med hensyn til observerbare forhold lader effekterne til at være estimeret for relevante – men ikke nødvendigvis repræsentative – målgrupper (se appendiks A).

4.2.1 Resultater fra delanalyse 1 og 2

I dette afsnit præsenteres resultaterne fra delanalyse 1 og 2, som viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole i forhold til at afslutte grundskolen efter 9. klasse. Delanalyserne kan af metodiske grunde kun foretages på to undergrupper, hvor der er en svag tradition for at tage et efterskoleophold (for uddybning, se appendiks A). Første undergruppe baserer sig på 33 kommuner, hvor der er en svag tradition for, at eleverne tager 10. klasse på efterskole. Anden undergruppe baserer sig på tre karakteristika ved elevens mor, som ligeledes er forbundet med lille sandsynlighed for at vælge efterskole. Elevens mor var 33 år eller yngre ved elevens fødsel, har mere end to børn og højst en kort videregående uddannelse.

Påbegyndelse af ungdomsuddannelse

Nedenstående tabel viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af en ungdomsuddannelse hhv. nul, et og fire år efter afsluttet grundskole sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse.

Tabel 5

Effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af en ungdomsuddannelse hhv. nul, et og fire år efter afsluttet grundskole sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse

	Delanalyse 1 (undergruppe afgrænset vha. bopælskommune)	Delanalyse 2 (undergruppe afgrænset vha. mors karakteristika)
Påbegyndt ungdomsuddannelse lige efter afsluttet grundskole	-0,965**	-0,182
Påbegyndt ungdomsuddannelse et år efter afsluttet grundskole	-0,646**	-0,400*
Påbegyndt ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole	-0,074*	-0,363*
<i>Antal observationer</i>	<i>15.002 (række 1-2)</i>	<i>10.390 (række 1-2)</i>
	<i>7.126 (række 3)</i>	<i>5.273 (række 3)</i>

Kilde: IV-estimationer foretaget af KORA.

*Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.*

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på IV-metoden, hvor der er anvendt en såkaldt 2SLS-estimator. I alle IV-estimationerne er der kontrolleret for køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, mors alder ved elevens fødsel, begge forældres uddannelse, antal børn i hjemmet, 9.-klasseårgang og -størrelse, byområde samt bopælskommune. Der er i analyserne benyttet cluster-robuste standardfejl på skoleniveau. Man skal kun tolke på retningen af estimaterne og ikke på størrelsen af estimaterne, da der modsat effekttestimatets retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne. Resultaterne baserer sig på to undergrupper af grundpopulationen (se appendiks A for uddybning). Resultaterne med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole baseres desuden kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal følges fire år efter afsluttet grundskole.

I tabellen ses, at det generelle mønster er, at det at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole mindsker sandsynligheden for, at eleven påbegynder en ungdomsuddannelse. Det vil sige, at en større andel af elever ville have påbegyndt en ungdomsuddannelse, hvis de ikke havde taget det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, men i stedet havde afsluttet grundskolen efter 9. klasse. Med hensyn til begge delanalyser ses en negativ effekt et og fire år efter afsluttet grundskole. Derimod er det kun delanalyse 1, hvor undergruppen er dannet ud fra bopælskommune, der viser en negativ effekt med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse umiddelbart efter afsluttet grundskole. Den mindre andel af

elever, der påbegynder ungdomsuddannelse, blandt elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, sammenlignet med elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, ses altså både på kort sigt, efter et år og på længere sigt efter fire år.

De beskrivende data i afsnit 4.1 viser, at der blandt elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er en større andel, der ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse efter hhv. nul, et og fire år, end blandt elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Effektanalysen viser, at selv når der korrigeres for forskelle i elevgrundlaget mellem de to elevgrupper, så fastholdes forskellene. Det har således en negativ effekt at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til at påbegynde en ungdomsuddannelse et og fire år efter afsluttet grundskole.

Påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en gymnasial uddannelse

I nedenstående tabel ses effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en *gymnasial uddannelse* sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse.

Tabel 6

Effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en gymnasial uddannelse sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse

	Delanalyse 1 (undergruppe afgrænset vha. bopælskommune)	Delanalyse 2 (undergruppe afgrænset vha. mors karakteristika)
Påbegynder gymnasial uddannelse umiddelbart efter afsluttet grundskole	-0,988**	0,019
I gang med andet år af en gymnasial uddannelse et år efter afsluttet grundskole	-0,812*	-0,184
I gang med første år af en gymnasial uddannelse et år efter afsluttet grundskole	0,228	0,169
I gang med gymnasial uddannelse fire år efter afsluttet grundskole	-0,099	-0,073
Færdiggjort gymnasial uddannelse fire år efter afsluttet grundskole	-0,612	-0,170

Fortsættes på næste side

	Delanalyse 1 (undergruppe afgrænset vha. bopælskommune)	Delanalyse 2 (undergruppe afgrænset vha. mors karakteristika)
<i>Antal observationer</i>	15.002 (række 1-3)	10.390 (række 1-3)
	7.126 (række 4-5)	5.273 (række 4-5)

Kilde: IV-estimationer foretaget af KORA.

*Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.*

Resultaterne i tabellen baserer sig på IV-metoden, hvor der er anvendt en såkaldt 2SLS-estimator. Man skal kun tolke retningen af estimaterne og ikke størrelsen af estimaterne, da der modsat effektestimatets retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne. I alle IV-estimationerne er der kontrolleret for køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, mors alder ved elevens fødsel, begge forældres uddannelse, antal børn i hjemmet, 9.-klasseårgang og -størrelse, byområde samt bopælskommune. Der er i analyserne benyttet cluster-robuste standardfejl på skoleniveau. Resultaterne baserer sig på to undergrupper af grundpopulationen (se appendiks A for uddybning). Resultaterne med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole baseres desuden kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal følges fire år efter afsluttet grundskole.

I tabellen ses, at resultatet afhænger af, hvilken undergruppe analysen baserer sig på. I delanalyse 1, der baserer sig på bopælskommune, har et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole en negativ effekt med hensyn til at påbegynde en gymnasial uddannelse umiddelbart efter afsluttet grundskole samt en negativ effekt med hensyn til, at eleverne er i gang med 2. og et år efter afsluttet grundskole. I denne analyse kan det ikke påvises, at et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole har en effekt med hensyn til gennemførelse af en gymnasial uddannelse fire år efter afsluttet grundskole. Resultaterne fra delanalyse 2, der baserer sig på den undergruppe, der er afgrænset ud fra mors karakteristika, viser, at der ikke med hensyn til nogen af resultatmålene kan konstateres forskelle mellem de elever, der tager kommunale 10.-klassetilbud, og de elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. På trods af forskellene i resultaterne mellem de to analyser kan vi dog konstatere, at det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole ikke har positive effekter på elevernes påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af gymnasiale uddannelser.

Påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en erhvervsuddannelse

I nedenstående tabel ses effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en *erhvervsuddannelse* sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse.

Tabel 7**Effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en erhvervsuddannelse sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse**

	Delanalyse 1 (undergruppe afgrænset vha. bopælskommune)	Delanalyse 2 (undergruppe afgrænset vha. mors karakteristika)
Påbegynder EUD umiddelbart efter afsluttet grundskole	0,023	-0,202
I gang med samme EUD, som eleven påbegyndte efter afsluttet grundskole	0,019	-0,127
I gang med en EUD, resten	0,158	-0,141
I gang med EUD fire år efter afsluttet grundskole	0,146	0,07
Færdiggjort EUD fire år efter afsluttet grundskole	-0,189	-0,263
<i>Antal observationer</i>	<i>15.002 (række 1-3)</i>	<i>10.390 (række 1-3)</i>
	<i>7.126 (række 4-5)</i>	<i>5.273 (række 4-5)</i>

Kilde: IV-estimationer foretaget af KORA.

Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.

Resultaterne i tabellen baserer sig på IV-metoden, hvor der er anvendt en såkaldt 2SLS-estimator. I alle IV-estimationerne er der kontrolleret for køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, mors alder ved elevens fødsel, begge forældres uddannelse, antal børn i hjemmet, 9.-klasseårgang og -størrelse, byområde samt bopælskommune. Der er i analyserne benyttet cluster-robuste standardfejl på skoleniveau. Man skal kun tolke retningen af estimaterne og ikke størrelsen af estimaterne, da der modsat effekttestimatets retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne. Resultaterne baserer sig på to undergrupper af grundpopulationen (se appendiks A for uddybning). Resultaterne med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole baseres desuden kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal følges fire år efter afsluttet grundskole.

I tabellen ses, at der i begge delanalyser ikke kan konstateres signifikante forskelle mellem elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, og elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Det kan altså ikke påvises, at de to elevgrupper er forskellige med hensyn til andele, der påbegynder, fastholdes på og gennemfører en erhvervsuddannelse. De beskrivende data i afsnit 4.1 viser, at der blandt elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er en større andel, der påbegynder en erhvervsuddannelse, er i gang med en erhvervsuddannelse efter et år, og en større andel, der også gennemfører en erhvervsuddannelse. Effektanalysen viser, at når der korrigeres for de store forskelle i elevgrundlaget, så er der ikke signifikant flere, der påbegynder, fastholdes på og gennemfører en erhvervsuddannelse blandt elever fra det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole.

Effekten med hensyn til gennemførelse af erhvervsuddannelser er målt efter fire år. Da gennemsnitsalderen ved start på en EUD er relativt høj (se appendiks A), er fire år en kort tidshorisont. Vi kan derfor ikke i forbindelse med indeværende undersøgelse vide, om der ville være en effekt med hensyn til gennemførelse på længere sigt. Vi kan dog konstatere, at der ikke er signifikant flere, der er *i gang* med en EUD efter fire år, blandt elever, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Hvis der havde været en effekt, ville det være en indikation af, at effekten med hensyn til gennemførelse kunne komme på længere sigt.

4.2.2 Resultater fra delanalyse 3

I dette afsnit præsenteres resultaterne fra delanalyse 3, som viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller tage 10. klasse på en efterskole. Analyserne foretages for undersøgelsens grundpopulation, der omfatter elever, der afslutter 9. klasse på en folkeskole i perioden 2008-12, og hvor der enten er en 10.-klasse på skolen, eller 10. klasse nedlægges. Analyser af elevernes uddannelsesstatus fire år efter afsluttet grundskole baseres kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal kunne følges fire år efter afsluttet grundskole.

Påbegyndelse af ungdomsuddannelse

Nedenstående tabel viser effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af en ungdomsuddannelse hhv. nul, et og fire år efter afsluttet grundskole sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole.

Tabel 8

Effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af en ungdomsuddannelse hhv. nul, et og fire år efter afsluttet grundskole sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole

	Delanalyse 3
Påbegyndt ungdomsuddannelse lige efter afsluttet grundskole	-0,39**
Påbegyndt ungdomsuddannelse et år efter afsluttet grundskole	-0,41***
Påbegyndt ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole	-0,32***

Fortsættes på næste side

Antal observationer	51.641 (tabelrække 1-2)
	25.571 (tabelrække 3)

Kilde: IV-estimationer foretaget af KORA.

Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Resultaterne i tabellen baserer sig på IV-metoden, hvor der er anvendt en såkaldt 2SLS-estimator. I alle IV-estimationerne er der kontrolleret for køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, mors alder ved elevens fødsel, begge forældres uddannelse, antal børn i hjemmet, 9.-klasseårgang og -størrelse, byområde samt bopælskommune. Der er i analyserne benyttet cluster-robuste standardfejl på skoleniveau. Man skal kun tolke retningen af estimaterne og ikke størrelsen af estimaterne, da der modsat effekttestimatets retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne. Resultaterne baserer sig på elever fra grundpopulationen (se appendiks A for uddybning). Resultaterne med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole baseres dog kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal følges fire år efter afsluttet grundskole.

I tabellen ses, at et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole mindsker sandsynligheden for, at eleven påbegynder en ungdomsuddannelse, både umiddelbart efter at grundskolen afsluttes, og et og fire år efter at grundskolen afsluttes. Den mindre andel, der påbegynder ungdomsuddannelse, blandt dem, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, ses altså ikke kun lige efter afsluttet grundskole, men effekten fastholdes både efter et år og på langt sigt efter fire år. Dette resultat ligner i høj grad resultatet fra delanalyse 1 og 2.

De beskrivende data i afsnit 4.1 viser, at der blandt elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er en større andel, der ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse efter hhv. nul, et og fire år, end blandt elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole. Effektanalysen viser, at selv når der korrigeres for forskelle i elevgrundlaget mellem elevgrupperne, så fastholdes forskellene. Det har således en negativ effekt at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af en ungdomsuddannelse umiddelbart efter afsluttet grundskole samt et og fire år efter afsluttet grundskole.

Påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en gymnasial uddannelse

I nedenstående tabel ses effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en *gymnasial uddannelse* sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole.

Tabel 9

Effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en gymnasial uddannelse sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole

	Delanalyse 3
Påbegynder gymnasial uddannelse umiddelbart efter afsluttet grundskole	-0,29**
I gang med andet år af en gymnasial uddannelse et år efter afsluttet grundskole	-0,28*
I gang med første år af en gymnasial uddannelse et år efter afsluttet grundskole	-0,05
I gang med gymnasial uddannelse fire år efter afsluttet grundskole	-0,08**
Færdiggjort gymnasial uddannelse fire år efter afsluttet grundskole	-0,22*
<i>Antal observationer</i>	51.641 (tabelrække 1-3) 25.571 (tabelrække 4-5)

Kilde: IV-estimationer foretaget af KORA.

*Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.*

Resultaterne i tabellen baserer sig på IV-metoden, hvor der er anvendt en såkaldt 2SLS-estimator. I alle IV-estimationerne er der kontrolleret for køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, mors alder ved elevens fødsel, begge forældres uddannelse, antal børn i hjemmet, 9.-klasseårgang og -størrelse, byområde samt bopælskommune. Der er i analyserne benyttet cluster-robuste standardfejl på skoleniveau. Man skal kun tolke retningen af estimaterne og ikke størrelsen af estimaterne, da der modsat effekttestimatets retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne. Resultaterne baserer sig på elever fra grundpopulationen (se appendiks A for uddybning). Resultaterne med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole baseres dog kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal følges fire år efter afsluttet grundskole.

I tabellen ses, at et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole har en negativ effekt med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en gymnasial uddannelse sammenlignet med enten at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på en efterskole. Det betyder, at et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole mindsker både andelen af elever, der umiddelbart efter afsluttet grundskole påbegynder en gymnasial uddannelse, der efter et år er i gang med andet år af en gymnasial uddannelse, og andelen af elever, der efter fire år gennemfører en gymnasial uddannelse. Af metodiske årsager er det desværre ikke muligt at adskille den negative effekt med hensyn til påbegyndelse og de negative effekter med hensyn til at være i gang efter et år samt at gennemføre en gymnasial uddannelse (for en uddybende forklaring, se appendiks A). Det er derfor vigtigt at være opmærksom

på, at en del af den negative effekt med hensyn til at være i gang samt at gennemføre en gymnasial uddannelse formentlig skyldes, at der er færre, der umiddelbart efter et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole påbegynder en gymnasial uddannelse. Det er derfor ikke til at sige, om de negative effekter med hensyn til at være i gang samt at gennemføre en gymnasial uddannelse også er drevet af, at en større andel, der har taget et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, også falder fra en gymnasial uddannelse undervejs.

De beskrivende data i afsnit 4.1 viser, at elever, der vælger et kommunalt 10.-klassetilbud, har en langt mindre andel, der påbegynder en gymnasial uddannelse, er i gang med en gymnasial uddannelse efter et år og gennemfører en gymnasial uddannelse, end de to andre elevgrupper. Effektanalysen viser, at selv når der korrigeres for de store forskelle i elevgrundlaget, så har det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole en negativ effekt med hensyn til at påbegynde, blive fastholdt på og gennemføre en gymnasial uddannelse.

Påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en erhvervsuddannelse

I nedenstående tabel ses effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en *erhvervsuddannelse* set i forhold til at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole.

Tabel 10

Effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af en erhvervsuddannelse sammenlignet med at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole

	Delanalyse 3
Påbegynder EUD umiddelbart efter afsluttet grundskole	-0,09
I gang med samme EUD, som eleven påbegyndte efter afsluttet grundskole	-0,08
I gang med en EUD, resten	0,09
I gang med EUD fire år efter afsluttet grundskole	0,06
Færdiggjort EUD fire år efter afsluttet grundskole	-0,06

Fortsættes på næste side

<i>Antal observationer</i>	<i>51.641 (tabelrække 1-3)</i>
	<i>25.571 (tabelrække 4-5)</i>

Kilde: IV-estimationer foretaget af KORA.

*Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.*

Resultaterne i tabellen baserer sig på IV-metoden, hvor der er anvendt en såkaldt 2SLS-estimator. I alle IV-estimationerne er der kontrolleret for køn, indvandrer- eller efterkommerbaggrund, mors alder ved elevens fødsel, begge forældres uddannelse, antal børn i hjemmet, 9.-klasseårgang og -størrelse, byområde samt bopælskommune. Der er i analyserne benyttet cluster-robuste standardfejl på skoleniveau. Man skal kun tolke retningen af estimaterne og ikke størrelsen af estimaterne, da der modsat effekttestimatets retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne. Resultaterne baserer sig på elever fra grundpopulationen (se appendiks A for uddybning). Resultaterne med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole baseres dog kun på elever, der tager 9. klasse i skoleårene 2007/08 og 2008/09. Det er ikke muligt at inddrage senere årgange, da eleverne skal følges fire år efter afsluttet grundskole.

Det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole påvirker ikke sandsynligheden for, at eleven påbegynder, fastholdes på eller færdiggør en erhvervsuddannelse. Det vil sige, at vi ville se samme andel, der påbegynder, fastholdes på og færdiggør en erhvervsuddannelse, hvis de ikke havde taget et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. De beskrivende data i afsnit 4.1 viser, at elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, har en større andel, der påbegynder en erhvervsuddannelse, er i gang med en erhvervsuddannelse efter et år, og en større andel, der også gennemfører en erhvervsuddannelse. Effektanalysen viser, at når der korrigeres for de store forskelle i elevgrundlaget, så er der ikke signifikant flere, der påbegynder, fastholdes på og gennemfører en erhvervsuddannelse, blandt elever fra det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole.

5 Litteratur

Abdulkadiroglu, A. et al. 2014: "The Elite Illusion: Achievement Effects at Boston and New York Exam Schools". *Econometrica*, Vol. 82, No. 1, 137-196.

Antecol, H. et al. 2016: "Peer Effects in Disadvantaged Primary Schools. Evidence from a Randomized Experiment". *The Journal of Human Resources*, vol. 51 no. 1, 95-132

AKF 2004: *Skolepraksis – forhold, der fremmer og hæmmer læring. En undersøgelse af "De gode eksempler" på klasseniveau*. Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning

AKF 2010: *Den højt præsterende skole. Hvordan kan skolen løfte elever med svag social baggrund*. Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning

Andersen, F. Ø. 2015: *DrengeAkademiet. DrengeAkademiets langtidseffekt: Trivsel, læring og personlig udvikling i tiden der fulgte. 2013-2015*. Forskningsrapport nr. 2. Skoleforskning, DPU, Aarhus Universitet.

Angrist, J., & Krueger, A. B. (2001). *Instrumental variables and the search for identification: From supply and demand to natural experiments* (No. w8456). National Bureau of Economic Research.

Angrist, J.D. & Pischke, J.S. 2009: *Mostly Harmless Econometrics. An Empiricist's Companion*. Princeton University Press.

Baadsgaard, M. 2011: *Social arv i Danmark – Børns opvækstvilkår har enorm betydning for fremtiden*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

BEK nr. 875 af 7.7.2010: *Bekendtgørelse om brobygning og introduktionskurser til ungdomsuddannelserne*.

Institute of Medicine & National Research Council 2011: *The science of adolescent risk-taking: Workshop report*. Committee on the Science of Adolescence. National Academies Press.

DAMVAD 2012: *Efterskolerne og uddannelsesmobilitet*. Udarbejdet af DAMVAD for Efterskoleforeningen.

Duckworth, A.L. & Seligman, M.E.P. 2005: "Self-Discipline Outdoes IQ in Predicting Academic Performance of Adolescents". *Psychological Science*, Vol. 16, No. 12, 939-944.

Dyssegaard, C.B., Bondebjerg, A., Sommersel, H.B., & Vestergaard, S. (2015). *Litteraturstudie om intensive læringsforløb*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet.

Egmont Fonden 2015: *Intensive læringsforløb*. Egmont Rapporten 2015.
http://www.egmontfonden.dk/Upload/Egmontfondendk/PDF-filer/Egmont%20Rapporten%202015_dobbeltsider.pdf

Efterskoleforeningen 2012: *Fordeling af efterskoleelever på kommuner*. Notat skrevet af Sophus Bang Nielsen, Efterskoleforeningen.
<http://www.efterskoleforeningen.dk/~media/4A5BF1B5F00D49BF80A1B4BAF522E2C1.ashx>

EVA 2007: *Undervisning for tosprogede elever i folkeskolen*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA 2011: *Karakteristik af 10.-klasse-elever. Del 1 i evalueringen af folkeskolens 10. klasse*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA 2012: *10. klasse – på vej mod en ungdomsuddannelse. Anden del af evalueringen af 10. klasse*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA 2014: *Motiverende undervisning. Tæt på god undervisningspraksis på mellemtrinnet*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA 2016: *Organisering af udskolingen i linjer og hold*. Danmarks Evalueringsinstitut.

Hanushek, E.A. et al. 2003: "Does Peer Ability Affect Student Achievement?". *Journal of Applied Econometrics*, 18, 527-544.

Hattie, J. 2009: *Visible Learning. A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge.

- Heckman, J.J. & Rubinstein, Y. 2001: "The Importance of Noncognitive Skills: Lessons from the GED Testing Program". *The American Economic Review*, Vol. 91, No. 2, May 2001, 145-149.
- Heckman, J.J. 2008: "Schools, Skills, and Synapses". *Economic Inquiry*, Vol. 46, No. 3, July 2008, 289-324.
- Holm, A. & Jæger, M.M. 2011: "Effektmåling af uddannelse". *Samfundsøkonomen*, nr. 1, marts 2011.
- Hoxby, C.M. 2000: *Peer Effects in the Classroom: Learning from Gender and Race Variation*, NBER Working paper 7867. National Bureau of Economic Research.
- Imbens, G. & Rubin, D. 1997: "Estimating outcome distributions for compliers in Instrumental Variable Models". *Review of Economic Studies* 64, 555-574.
- Jussim, L. et al. 2005: "Teacher Expectations and Self-Fulfilling Prophecies: Knowns and Unknowns, Resolved and Unresolved Controversies". *Personality and Social Psychology Review*, 2005, Vol. 9, No. 2, 131-155.
- LBK nr. 665 af 20.6.2014: *Bekendtgørelse af lov om folkeskolen*.
- LBK nr. 998 af 16.8.2010: *Bekendtgørelse af lov om folkeskolen*.
- LOV nr. 634 af 16.6.2014: *Lov om ændring af lov om erhvervsuddannelser, lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v., lov om folkeskolen og forskellige andre love*.
- Manski, C. F. 2000: "Economic Analysis of Social Interactions", *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 14, No. 3, 115-136.
- Munk, M. 2011: *Family Background and Changing Educational Choices*.
- Nordahl, T. et al. 2011: *Det er fedt. Evaluering av det frivillige 10. skoleår i Danmark*. Rapport nr. 2. Høgskolen i Hedmark.
- PISA 2006: *Science Competencies for Tomorrow's World. Volume 1 – Analysis*. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Rangvid, B.S. 2003: *Do Schools Matter? The Influence of School Inputs on Students Performance and Outcomes*. Aarhus School of Business, Department of Economics.

Rangvid, B.S. 2007: "School composition effects in Denmark: quantile regression evidence from PISA 2000", *Empirical Economics*, Vol. 33, 359-388. Springer-Verlag.

Ryan, A.M. 2001: "The Peer Group as a Context for the Development of Young Adolescent Motivation and Achievement". *Child Development*, Vol 72, No 4, 1135-1150.

Schilling, K. & Schilling, L. 1999: *Increasing expectations for student effort*. About Campus, 4:2.

SFI 2010: *Veje til ungdomsuddannelse 1. Statistiske analyser af folkeskolens betydning for unges påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse*. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Staiger, D. & Stock, J.H. 1997: "Instrumental Variables Regression with Weak Instruments". *Econometrica*, 65(3), 557-586.

Appendiks A

Undersøgelsens design og metode

Dette appendiks præsenterer indledningsvist undersøgelsens anvendte metode og beskriver ideen bag og forudsætningerne for at gennemføre en IV-estimation, hvorefter de to betingelser, som metoden baserer sig på, undersøges og testes. Herefter undersøger vi, hvorvidt effekterne kan generaliseres til at gælde en bredere gruppe af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud placeret på en folkeskole, end de elever, der indgår i effektmålingerne. Afslutningsvist beskriver vi de data, der anvendes i undersøgelsen, herunder populationsafgrænsning samt definitioner af elevgrupper og undersøgelsens resultatmål. Appendikset tager udgangspunkt i KORA's tekniske baggrundsrapport, der kan findes her: eva.dk¹⁴.

Det er ofte meget vanskeligt at måle effekter af indsatser, da det meget sjældent er tilfældigt, hvem der modtager indsatsen, og hvem der ikke gør. Der er således ofte tale om en selektion, som gør, at indsatsgruppen meget sjældent er sammenlignelig med dem, der ikke modtager indsatsen. Dette gør sig også gældende i denne undersøgelse.

Vi ved, jf. kapitel 3, at der er faglige og socioøkonomiske forskelle mellem den elevgruppe, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, og den elevgruppe, der enten afslutter folkeskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole. Ligeledes er der forskel i elevgruppernes egen vurdering af deres uddannelsesparathed og motivation for at få en ungdomsuddannelse. Det betyder, at sammenligninger af, hvordan de forskellige elevgrupper klarer sig på ungdomsuddannelserne, kun har en beskrivende karakter og ikke kan bruges til at udtale sig om effekten af et kommunalt 10.-klassetilbud. En effektundersøgelse af det kommunale 10.-klassetilbud er derfor nødt til at håndtere selektionen og konstruere en gruppe af elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud (indsatsgruppen), og en gruppe af elever, der ikke tager det kommunale 10.-klassetilbud (kontrolgruppen), hvor grupperne er ens og derved i udgangspunktet har de samme forudsætninger for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

¹⁴ <https://www.eva.dk/projekter/2011/evaluering-af-folkeskolens-10.-klasse/projektprodukter/effekter-af-10.-klasse-i-kommunale-tilbud-for-paebegyndelse-og-faerdiggorelse-af-ungdomsuddannelse/view>

I metodelitteraturen anses lodtrækningsforsøget for at være den bedste metode til at sikre ens indsats- og kontrolgrupper og derved den bedste metode til at håndtere ovenstående selektionsproblematik. Ved at trække lod sikrer man en tilfældig fordeling i to grupper, som er den bedst mulige måde at sikre på, at der ikke er systematiske forskelle mellem grupperne. Det er dog ikke muligt at trække lod om, hvem der skal tage et kommunalt 10.-klassetilbud, og hvem der skal afslutte grundskolen efter 9. klasse eller tage 10. klasse på efterskole. Undersøgelingsdesignet er derfor nødt til at trække på det, der i metodelitteraturen kaldes for kvasiexperimentelle metoder, som alle stræber efter at danne sammenlignelige kontrol- og indsatsgrupper uden brug af lodtrækning.

I denne undersøgelse har vi valgt at anvende den kvasiexperimentelle effektmålingsmetode, der kaldes IV-metoden. IV-metoden har den fordel, at den muliggør en beregning af effekten af det kommunale 10.-klassetilbud, så der tages højde for både målte faktorer og ikke-målte faktorer. I litteraturen anses IV-metoden som en stærkere metode end metoder, der udelukkende tager højde for målte faktorer (Angrist & Krueger 2001; Angrist & Pischke 2009). En række kvasiexperimentelle effektmålingsmetoder kan kun håndtere selektionen for de forhold, som kan måles og er tilgængelige for evaluatoren. Dette gælder eksempelvis effektmålingsmetoden, der benytter sig af matchede kontrolgrupper (ofte blot refereret til som matching), hvor det antages, at alle faktorer, der både har betydning for at tage et kommunalt 10.-klassetilbud og har betydning for, om eleven påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse, kan måles og anvendes i effektmålingen. Det er meget sandsynligt, at denne antagelse ikke holder, når effekten af det kommunale 10.-klassetilbud skal estimeres. Der er en lang række centrale faktorer, som ofte ikke måles, og som derfor ikke kan inddrages i et matchingstudie, fx motivation for at tage en ungdomsuddannelse, skoletrivsel, uddannelsesparathed, sociale kompetencer osv. For at få et validt mål for effekten af et kommunalt 10.-klassetilbud vurderer vi derfor, at man er nødt til at anvende IV-metoden, der kan tage højde for både målte faktorer og ikke-målte faktorer ved som i lodtrækningsforsøget at tilføje et element af tilfældighed i forbindelse med fordelingen i de to grupper.

Vores valg af effektmålingsmetode har haft den betydning, at vi kun kan måle effekten af et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Vi kan derfor ikke måle effekten af kommunale 10.-klassecentre, der ikke er placeret i tilknytning til en folkeskole. Vi kan heller ikke måle effekten af at tage 10. klasse på efterskole. Det skyldes, at det kun har været muligt at udpege et instrument, der er validt til måling af effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole (for en uddybning, se den tekniske baggrundsrapport). Det har ikke været muligt at finde et andet validt instrument til at måle effekten af andre 10.-klassetilbud. Vi har valgt at anvende den stærkest mulige effektmålingsmetode med de afgrænsninger, det giver, og undlade at anvende effektmålingsmetoder, som mere bredt kan måle effekten af 10. klasse, men som baserer sig på mere usikre forudsætninger.

IV-metoden

Ideen bag IV-metoden er at identificere en variabel, kaldet instrumentet, som har betydning for, om eleverne tager et kommunalt 10.-klassetilbud eller ej, men som ikke har betydning for elevernes videre forløb på ungdomsuddannelserne. På denne måde har man en mekanisme, som er med til at bestemme, om man modtager indsatsen, men mekanismen skaber samtidig ikke systematiske forskelle mellem kontrol- og indsatsgruppen. En anden måde at forstå IV-metoden på er, at instrumentet identificerer den del af variationen i forbindelse med valget af, om eleven tager et kommunalt 10.-klassetilbud, som er tilfældigt bestemt, og ekskluderer den del af variationen, som er udsat for selektion. Pga. instrumentet vil elevens valg af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud, i forbindelse med effektmålingen, ikke være påvirket af faglige kompetencer, motivation eller andre forhold, og det er muligt at isolere den kausale effekt af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole.

Det instrument, vi anvender, er, hvorvidt eleven går på en folkeskole, hvor 10. klasse på skolen er blevet nedlagt i det skoleår, hvor eleven påbegynder 9. klasse, set i forhold til skoler, hvor der i 9. klasse fortsat er en 10.-klasse på skolen. For at være et gyldigt instrument skal det leve op til to betingelser:

- Relevansbetingelsen: Det, at 10. klasse nedlægges på skolen, skal i tilstrækkelig grad få elever til at ændre valg med hensyn til, hvorvidt de tager 10. klasse eller ej.
- Eksogenitetsbetingelsen: Det, at 10. klasse nedlægges, påvirker ikke elevernes adfærd på ungdomsuddannelserne.

Det er muligt empirisk at undersøge, om relevansbetingelsen er opfyldt. Som det ses i afsnittet om relevansbetingelsen senere i appendikset, er relevansbetingelsen opfyldt med hensyn til alle tre delanalyser i de tilfælde, hvor alle årgange inddrages. Undersøgelsen viser, at hvis 10.-klassetilbuddet på skolen nedlægges i det skoleår, hvor eleverne påbegynder 9. klasse, så vælger en andel af de elever, der ville have taget 10. klasse på skolen, i stedet at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole. Denne sammenhæng skyldes formentlig, at eleverne har kendskab til skolens 10.-klassetilbud og ved, hvilke elever de kan forvente at tage 10. klasse sammen med. Når så skolens 10.-klassetilbud nedlægges, bliver det for en del af eleverne mere oplagt at vælge et efterskoleophold eller at afslutte grundskolen efter 9. klasse end at påbegynde et kommunalt 10.-klassetilbud på en anden skole.

For at eksogenitetsbetingelsen er opfyldt, kræves det, at 10.-klassenedlæggelser på landsplan ikke foretages skævt i kommunerne, så det er elever, der har dårligere forudsætninger for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, der rammes af nedlæggelserne. På landsplan bestemmes nedlæggelserne af 10. klasse formentlig af mange forskellige både geografiske, politiske og faglige forhold. Dette gør sig formentlig særlig gældende for denne analyse, da nedlæggelserne i de år, vi undersøger, i høj grad var forbundet med flytning af lokale 10.-klasser til sam-

lede 10.-klassecentre (det vil sige ikke en egentlig nedlæggelse, men snarere en flytning). Ovenstående påstand kan vi empirisk sandsynliggøre, og derved kan vi sandsynliggøre, om eksogenitetsbetingelsen er opfyldt. Dette gøres ved at sammenligne en række forhold, som vi ved, har betydning for påbegyndelse og gennemførelse af ungdomsuddannelser på skoler med og uden 10.-klassenedlæggelser. I afsnittet om eksogenitetsbetingelsen senere i dette appendiks viser vi, at der er empiriske indikationer af, at eksogenitetsbetingelsen er opfyldt for alle tre delanalyser vedkommende.¹⁵

De to betingelser bliver yderligere beskrevet, diskuteret og testet senere i dette appendiks i afsnittene om relevansbetingelsen og eksogenitetsbetingelsen.

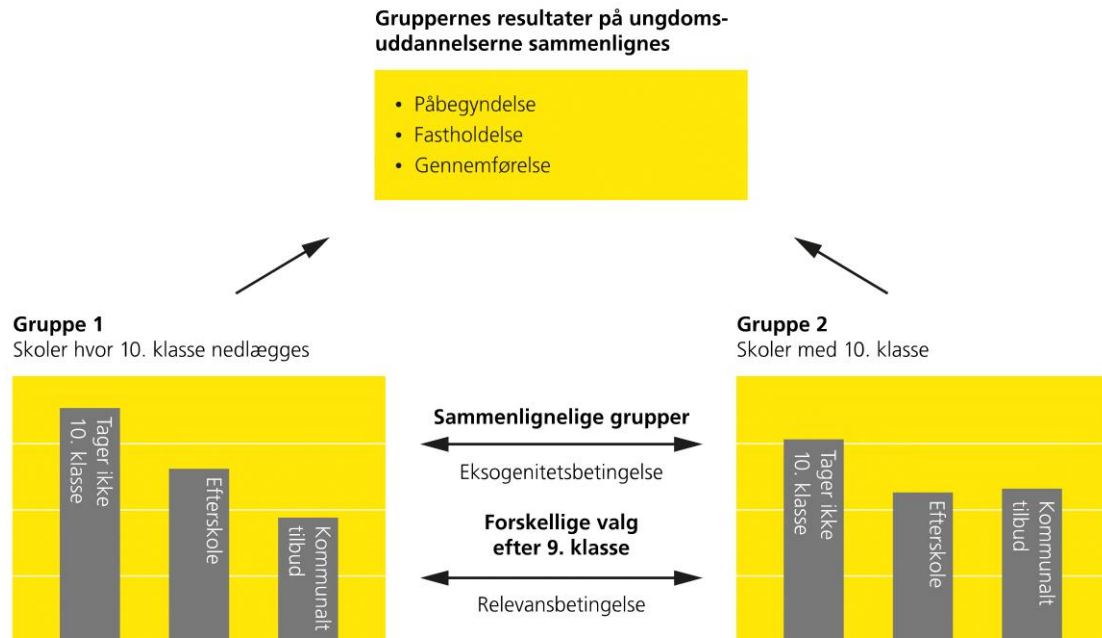
Hvordan virker metoden?

I forbindelse med effektmålingen udnyttes, at kommunernes beslutninger om at nedlægge 10. klasse ikke lader til at være knyttet til elevernes senere muligheder for at påbegynde, blive fastholdt på og gennemføre en ungdomsuddannelse, samtidig med at nedlæggelsen mindsker sandsynligheden for, at eleven vælger et kommunalt 10.-klassetilbud. På denne måde kan 10.-klassenedlæggelserne identificere en variation i valget af det kommunale 10.-klassetilbud, som ikke knytter sig til sandsynligheden for elevens påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse.

I nedenstående figur vises det grafisk, hvordan vi vha. IV-metoden udnytter den tilfældige variation i forbindelse med valget af det kommunale 10.-klassetilbud, som identificeres vha. 10.-klassenedlæggelserne (instrumentet).

¹⁵ I de indledende analyser har vi desuden undersøgt, om det var muligt at anvende instrumentet "Er der en 10.-klasse på folkeskolen eller ej?". Dette instrument kan dog, i modsætning til det valgte instrument, ikke anvendes. Det skyldes, at der er for store forskelle i elevgrundlaget på skoler med og uden en 10.-klasse.

Figur 2
IV-metoden

I ovenstående figur ses, at vi sammenligner den elevgruppe, der har oplevet 10.-klassenedlæggelse (gruppe 1), og den elevgruppe, der fortsat har 10. klasse på skolen (gruppe 2), med hensyn til påbegyndelse af, fastholdelse på og gennemførelse af ungdomsuddannelse. Vi ved, at de to elevgrupper er ens (eksogenitetsbetingelsen). Vi ved også, at den elevgruppe, der har oplevet nedlæggelse af 10. klasse, i mindre grad tager et kommunalt 10.-klassetilbud (relevansbetingelsen) og i højere grad afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole. Ved at sammenligne resultaterne i de to grupper kan vi estimere effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole i forhold til enten at afslutte grundskolen efter 9. klasse eller at tage 10. klasse på efterskole. Denne analyse kan foretages for hele grundpopulationen og kaldes i rapporten for delanalyse 3. Ud over denne analyse undersøger vi også effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole udelukkende i forhold til at afslutte grundskolen efter 9. klasse. Denne analyse foretages for to forskellige undergrupper, som er karakteriseret ved, at nedlæggelsen af 10. klasse på skolen kun påvirker eleverne til at vælge at afslutte grundskolen efter 9. klasse og ikke påvirker til at vælge 10. klasse på efterskole. Ved at undersøge resultaterne for de to undergrupper er det muligt at estimere ef-

fekten af et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole i forhold til elever, der udelukkende afslutter grundskolen efter 9. klasse. Analyserne af de to undergrupper kaldes delanalyse 1 og delanalyse 2 i rapporten.

For alle tre delanalyser gælder, at alle elever i de tre populationer indgår i beregningen af effekten, men det er kun de elever, der påvirkes af 10.-klassenedlæggelsen, som bidrager til udregningen af effekten. For en teknisk gennemgang af den anvendte metode, se den tekniske baggrundsrapport.

Hvilken effekt beregnes?

Den effekt, vi estimerer af et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, kan forklares ud fra mindst tre overordnede årsager: For det første kan det være, at indholdet af 10.-klassetilbuddet ændrer elevens færdigheder, evner og motivation med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. For det andet vil det at tage et kommunalt 10.-klassetilbud i de fleste tilfælde bevirke, at der sker en ændring i det sociale miljø. Det kan således tænkes, at de nye kammerater påvirker valget om at påbegynde og i sidste ende gennemføre en ungdomsuddannelse. For det tredje er der det grundlæggende identifikationsproblem, at elever, der afslutter grundskolen med 10. klasse, i gennemsnit er ældre (ca. et år) end elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Derfor er det vigtigt at slå fast, at vi i forbindelse med analysen af effekten af det kommunale 10.-klassetilbud ikke kan sige, om det er 10.-klassetilbuddet i sig selv (uanset om det er indholdet i 10.-klassetilbuddet eller det sociale miljø), der påvirker elevernes påbegyndelse og gennemførelse af ungdomsuddannelse, eller om det blot er, fordi eleven er blevet et år ældre. Det er ikke muligt at isolere selvstændige effekter af de tre nævnte årsager.

Styrken ved IV-metoden er, som tidligere nævnt, at instrumentet kan identificere en tilfældig variation med hensyn til valg af det kommunale 10.-klassetilbud, som skaber muligheden for at foretage en kausal fortolkning af effekten af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Det betyder dog også, at IV-metoden beregner en effekt af det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, der kun gælder for de elever, der fravælger det kommunale 10.-klassetilbud, fordi 10. klasse på deres skole nedlægges, og elever, der har valgt det kommunale 10.-klassetilbud, men ville have fravalgt det, hvis 10. klasse blev nedlagt på skolen. Af denne grund giver IV-metoden altså ikke en *global* effekt for alle, der tager det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole, men kun en *lokal* effekt for de elever, der bliver påvirket af eller ville være blevet påvirket af, at 10.-klassen nedlægges på skolen. Effekten for denne gruppe elever kan ikke umiddelbart generaliseres til at gælde alle, der tager det kommunale 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Det er derfor ikke desto mindre vigtigt, når resultaterne fra IV-metoden analyseres, at forholde sig til, om gruppen af elever, som det er muligt at beregne en effekt for (i den resterende rapport kaldes gruppen "effektgruppen"), er en relevant gruppe, og hvor forskellig gruppen er fra andre elever, der tager et kom-

munalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Denne beskrivelse og vurdering foretages i afsnittet om effektgruppen i forbindelse med de tre analyser senere i dette appendiks.

Det er vigtigt at knytte et par ord til fortolkningen af effekterne med hensyn til de udfald, der måler fastholdelse i ungdomsuddannelse et år efter endt grundskole og gennemførelse af ungdomsuddannelse fire år efter endt grundskole. Disse effekter estimeres i samme population som effekten med hensyn til påbegyndelse. Det vil sige, at når vi måler effekten med hensyn til elevernes fastholdelse og færdiggørelse af en ungdomsuddannelse, indgår elever, der aldrig har påbegyndt en ungdomsuddannelse, også i målingerne. Effekten er derfor den samlede effekt med hensyn til at påbegynde, blive fastholdt på og færdiggøre en ungdomsuddannelse. Det bevirker, at resultaterne for udfald, der er målt et og fire år efter afsluttet grundskole, er vanskeligere at fortolke. Fx kan en effekt med hensyn til, om en elev har færdiggjort en ungdomsuddannelse efter fire år, være en blanding af, at det kommunale 10.-klassetilbud påvirker påbegyndelse for nogle elever, mens det påvirker afslutningen for andre. Vi kan derfor konstatere, om det kommunale 10.-klassetilbud har en effekt med hensyn til færdiggørelse, men vi kan ikke med sikkerhed udtale os om, hvorvidt det skyldes en påbegyndelseseffekt eller en effekt, der knytter sig til fastholdelse på ungdomsuddannelsen. Det ville være interessant at kunne estimere effekten med hensyn til færdiggørelse, givet påbegyndelse, men hvis det kommunale 10.-klassetilbud påvirker påbegyndelse, vil det ikke være tilfældigt, hvem som påbegynder en ungdomsuddannelse, og en sådan analyse vil ikke være valid. Eller sagt med andre ord: Det ville kræve endnu en instrumentvariabel (eller en anden tilfældig variationskilde) til at håndtere den ikke-tilfældige påbegyndelse (se fx Angrist & Pischke 2009).

I rapporten tolker vi konsekvent retningen af effektestimaterne, altså om der er tale om negative eller positive effekter. Vi tolker ikke effektstørrelserne, da der modsat effektestimats retning er store usikkerheder forbundet med at tolke effektstørrelserne (for uddybning, se den tekniske baggrundsrapport).

Er relevansbetingelsen opfyldt?

Relevansbetingelsen er testet i en OLS-regressionsmodel i det, der i IV-metoden kaldes first-stage. Her testes, om 10.-klassenedlæggelser har en signifikant sammenhæng med det at fravælge et kommunalt 10.-klassetilbud. Resultaterne af first-stage-estimationen ses i nedenstående tabel for de tre delanalyser opdelt på, om analysen omfatter elever fra alle 9.-klasseårgange i undersøgelsesperioden eller blot de to første 9.-klasseårgange. Når vi i effektanalyserne undersøger uddannelsesstatus lige efter afsluttet grundskole og et år efter afsluttet grundskole, anvendes elever fra alle 9.-klasseårgange i undersøgelsesperioden, mens der, når vi undersøger uddannelsesstatus fire år efter afsluttet grundskole, anvendes de to første årgange af undersøgelsesperioden.

Tabel 11**Test af relevansbetingelsen for de tre delanalyser. Det testes, om 10.-klassenedlæggelser påvirker eleverne til at fravælge kommunalt 10.-klassetilbud**

	Delanalyse 1 (undergruppe geografisk udvalgt)		Delanalyse 2 (undergruppe udvalgt ud fra mors karakteristika)		Delanalyse 3 (grundpopulation)	
	Alle årgange i undersøgelsesperioden (2007/08-2011/12)	To første årgange i undersøgelsesperioden (2007/08-2008/09)	Alle årgange i undersøgelsesperioden (2007/08-2011/12)	To første årgange i undersøgelsesperioden (2007/08-2008/09)	Alle årgange i undersøgelsesperioden (2007/08-2011/12)	To første årgange i undersøgelsesperioden (2007/08-2008/09)
10.-klassenedlæggelse (referencekategori: 10. klasse nedlægges ikke)	-0,05***	-0,05**	-0,05***	-0,06***	-0,06***	-0,05***
F-test	14,5	5,9	14,2	9,8	66,7	18,6
Antal observationer	15.002	7.126	10.390	5.273	51.641	25.571

Kilde: KORA's analyser.

Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Note: Ovenstående resultater baserer sig på en first-stage OLS-regressionsmodel. I modellen er der kontrolleret for følgende variable: elevens køn og indvandrer- eller efterkommerbaggrund, fars og mors højeste uddannelsesniveau, mors alder ved elevens fødsel, antal børn i familien, bystørrelse, årgangsstørrelse i 9. klasse på skolen, år for afsluttet 9. klasse samt bopælskommune. Der er desuden korigeret for cluster-robuste standardfejl på skoleniveau.

I tabellen ses det, at instrumentet i alle seks tilfælde signifikant påvirker 5-6 % af eleverne til at fravælge det kommunale 10.-klassetilbud. Det betyder, at der blandt elever i grundpopulationen¹⁶ er 5-6 %, der fravælger et kommunalt 10.-klassetilbud, hvis 10. klasse nedlægges på deres skole. Med hensyn til de elever, der indgår i delanalyse 1 og 2, kan vi se, at de elever, der fravælger det kommunale 10.-klassetilbud, ikke i stedet tager 10. klasse på efterskole, men afslutter grundskolen efter 9. klasse (se den tekniske baggrundsrapport, kapitel 4). Det er også hensigten, da delanalyse 1 og 2 skal måle effekten af det kommunale tilbud udelukkende med hensyn til elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. I delanalyse 3 kan vi se, at hvis 10. klasse ned-

¹⁶ De, der går i 9. klasse på en folkeskole, hvor 10.-klassetilbuddet eksisterede, mens de gik i 8. klasse.

lægges på skolen, er der 2 % flere, der tager 10. klasse på efterskole, samt 4 % flere, der afslutter grundskolen efter 9. klasse.

For at IV-estimatoren¹⁷ er retvisende, er det dog ikke tilstrækkeligt at anvende almindelige statistiske kriterier for signifikans. Det er vist, at IV-estimatoren kan give skæve estimater, selvom instrumentet er signifikant, hvis forklaringsgraden ikke er tilstrækkeligt stor. Som tommelfingerregel kræves derfor en F-værdi på mindst 10 i stedet for den klassiske kritiske værdi for signifikans på 5 %-niveau på 3,84 (Staiger & Stock 1997). I tabellen ses, at værdien for F-testen er over 10 i alle tre delanalyser, hvor elever fra hele undersøgelsesperioden inddrages. I forbindelse med analyserne af uddannelsesstatus efter fire år, hvor de to første årgange inddrages i analyserne, ses, at relevansbetingelsen for delanalyse 3 er opfyldt, og at værdien for F-testen i delanalyse 2 er tæt på den tilladte grænse på 10. Værdien for F-testen i delanalyse 1 er under 10 (5,9) og opfylder således ikke relevansbetingelsen. Det betyder, at resultaterne fra delanalyse 1 og 2 skal fortolkes med forsigtighed, når analyserne omhandler uddannelsesstatus efter fire år. For en mere uddybende beskrivelse, se den tekniske baggrundsrapport.

Er eksogenitetsbetingelsen opfyldt?

I dette afsnit beskriver vi instrumentet, 10.-klassenedlæggelser. Vi beskriver, hvor mange elever, skoler og kommuner der i undersøgelsesperioden er berørt af nedlæggelser af 10.-klasser. Herefter diskuterer vi, om eksogenitetsbetingelsen er opfyldt.

Beskrivelse af instrument

I nedenstående tabel kan man se, at der er 13.668 elever, der på landsplan i den pågældende undersøgelsesperiode (2007/08-2011/12) oplever, at 10. klasse på deres skole nedlægges. I hele perioden er der 282 skoler, der nedlægger en 10. klasse. Nogle skoler indgår flere gange, da de i perioden både åbner og nedlægger 10. klasse flere gange. Derfor er der i alt 257 unikke skoler, der nedlægger 10. klasse. De 257 skoler er placeret i 80 forskellige kommuner. Det er en lidt mindre gruppe af elever, der indgår i vores analyse, da vi fx betinger, at elever skal have gået på samme skole i både 8. og 9. klasse (se afsnittet Beskrivelse af grundpopulation i dette appendiks). I vores analyse er der derfor 11.575 elever, der har oplevet, at 10. klasse nedlægges. Selvom antallet af elever reduceres fra 13.668 til 11.575, er der kun én skole, der efter afgrænsningen ikke længere er en del af undersøgelsen. I analyserne indgår der derfor 256 unikke skoler. Skolerne dækker stadig 80 kommuner. Der er altså relativt mange skoler, der har nedlagt 10. klasse i vores undersøgelsesperiode, og skolerne er placeret bredt i langt størstedelen af landets 98 kommuner.

I tabellen ses også, at der i løbet af undersøgelsesperioden bliver klart færre folkeskoler, der har en 10. klasse. I starten af undersøgelsesperioden er der 238 skoler, hvilket i skoleåret 2011/12 er

¹⁷ I denne undersøgelse anvendes en såkaldt two-stage least square estimator (2SLS).

faldet til 134 skoler. Dette fald skyldes, at mange kommuner i perioden har samlet 10.-klasseelever på færre skoler og mange steder har etableret 10.-klassecentre. Det er vigtigt at være opmærksom på, at tabellen ikke beskriver alle skoler med 10.-klassetilbud, men kun beskriver 10.-klassetilbud på folkeskoler, der har flere klassetrin end 10. klasse.

Tabel 12

Beskrivelse af 10.-klassenedlæggelser i skoleårene 2007/08-2011/12

Skoleår	Elever, der går i folkeskolens 9. klasse		Skoler med 10. klasse, mens eleven går i 9. klasse		10.-klassenedlæggelser, mens eleven går i 9. klasse			10.-klassenedlæggelser i analysepopulationen	
	Elever	Skoler	Elever	Skoler	Elever	Skoler	Kommuner	Elever	Skoler
2007/08	47.853	1077	12.452	238	3.414	70	36	3002	69
2008/09	47.434	1.065	11.041	218	3.184	69	39	2771	69
2009/10	47.727	1.049	8.721	180	2.964	60	37	2529	60
2010/11	48.968	1.031	8.442	161	1.971	41	26	1680	41
2011/12	47.326	981	7.377	134	2.135	42	31	1623	42
Total	239.308	-	48.033	-	13.668	257	80	11.575	256

Kilde: Registerdata, Danmarks Statistik.

Note: Faldet i antallet af skoler med 10. klasse er mindre end det antal skoler, der nedlægges, hvilket skyldes, at der også åbnes 10.-klasser på folkeskoler i løbet af perioden.

Note: Rækken Total beskriver unikke enheder. Hvis skoler eller kommuner bliver berørt af nedlæggelser i flere år, tælles de kun med en gang i totalen.

Eksogenitetsbetingelsen

Vi kan sandsynliggøre, om eksogenitetsbetingelsen er opfyldt, ved at sammenligne skoler med og uden 10.-klassenedlæggelser med hensyn til en række forhold, som vi ved, har betydning for påbegyndelse og gennemførelse af ungdomsuddannelser. I en OLS-regressionsmodel er det testet, om der er forskelle mellem folkeskoler, der har en 10.-klasse, og folkeskoler, hvor 10. klasse nedlægges. Dette er gjort for alle tre delanalyser. Følgende variable er testet: elevens køn og ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund, fars og mors uddannelsesniveau, mors alder ved elevens fødsel, antal børn i familien, bystørrelse og årgangsstørrelse i 9. klasse på skolen (resultat-tabel kan ses i den tekniske baggrundsrapport).

Resultaterne af analysen viser, at der generelt er meget få og små forskelle mellem elever, der går på skoler, hvor 10. klasse nedlægges, og elever, der går på skoler, hvor 10. klasse ikke nedlægges. I delanalyse 3, der baseres på hele grundpopulationen, ses, at følgende tre variable viste sig at være signifikant forskellige på de to typer af skoler: andelen af drenge, om der er fire eller flere hjemmeboende børn samt årgangsstørrelsen. Ud af 24 sammenligninger er det således kun 3

sammenligninger, der er signifikant forskellige. Forskellene er så små for variablene andel af drenge (0,7 procentpoint forskel) og andel med fire eller flere hjemmeboende børn (1,8 procentpoint forskel), at det virker usandsynligt, at disse faktorer skulle have indflydelse på resultaterne. Ingen af indikatorerne for forældreuddannelse er signifikant forskellige fra nul, hvilket betyder, at det fx ikke er på de skoler med særlig store grupper med uddannelsesfremmede elever, at 10. klasse nedlægges.

Resultaterne fra delanalyse 1 og 2, der baserer sig på de to undergrupper, ligner resultaterne fra delanalyse 3. Resultaterne af disse analyser tyder heller ikke på, at der er væsentlige systematiske forskelle mellem folkeskoler, der har en 10.-klasse, og folkeskoler, hvor 10. klasse nedlægges.

Med hensyn til alle tre delanalyser viser det sig, at årgangsstørrelsen dog har haft betydning for, på hvilke skoler 10. klasse er blevet nedlagt. Parameterestimatet for årgangsstørrelse viser, at når årgangsstørrelsen øges med ca. en klasse (30 elever), så reduceres sandsynligheden for, at 10. klasse på en skole nedlægges, med ca. 6-9 procentpoint. Vi har derfor kontrolleret for denne faktor i forbindelse med alle tre delanalyser.

De elever, der tager et andet kommunalt 10.-klassetilbud, som følge af at 10. klasse nedlægges på deres skole, skal skifte skole og vil formentlig i højere grad møde nye lærere og møde flere nye klassekammerater end elever, der har muligheden for at tage 10. klasse på samme skole. Desuden er der måske en forskel i sandsynligheden for, at de to elevgrupper tager 10. klasse på et 10.-klassecenter. De elever, der oplever, at 10. klasse nedlægges, har måske en større chance for at tage 10. klasse på et kommunalt center, fordi nedlæggelsen kan være en del af etableringen af et 10.-klassecenter. Nedlæggelsen kan dog også skyldes, at for få elever har vist interesse for skolens 10.-klassetilbud, hvilket betyder, at skoleskiftet ikke nødvendigvis betyder, at eleverne starter på et 10.-klassecenter. Desuden vil en del af de elever, der går på skoler, hvor 10. klasse ikke nedlægges, også tage 10. klasse på et center, hvis centeret er placeret på deres skole, eller hvis 10.-klassen er placeret på fx en ungdomsskole, som ligger i forbindelse med den folkeskole, eleven går på i 9. klasse (se eventuelt afsnittet om dannelse af instrumentet senere i dette appendiks).

Den overordnede konklusion ud fra analysen er, at der er klare indikationer af, at elevgrundlaget er ens i de to grupper, men at 9.-klasseårgangen på de skoler, der nedlægger 10. klasse, er mindre end på skoler, der ikke nedlægger 10.-klassetilbudet. Derfor kontrolleres der for årgangsstørrelserne i analyserne.¹⁸ Desuden er der forskelle mellem de to grupper med hensyn til de elever, der tager det kommunale 10.-klassetilbud, som skyldes, at de elever, der oplever en nedlæggelse af 10. klasse, skal skifte skole. Hvis der er kvalitetsforskelle med hensyn til det kommunale 10.-klassetilbud, de to elevgrupper møder, er det ikke muligt at korrigere for dette.

Hvem er effektgruppen i de tre analyser?

De kausale effekter af 10. klasse, som vi beregner i denne rapport, er ikke nødvendigvis repræsentative for alle elever. Pga. det instrument, vi anvender i undersøgelsen, kan vi kun inkludere elever, der går på folkeskoler, hvor der er eller har været 10. klasse. Det har den konsekvens, at vi kun kan beregne effekten af det 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Desuden beregnes effekten for elever, der fravælger det kommunale 10.-klassetilbud, fordi 10. klasse på deres skole nedlægges, og elever, der har valgt det kommunale 10.-klassetilbud, men ville have fravalgt det, hvis 10. klasse var blevet nedlagt på skolen. Den gruppe af elever, vi kan undersøge effekten for, kalder vi i rapporten "effektgruppen", i den internationale evalueringsslitteratur kaldes gruppen for *compliers* (Imbens & Rubin 1997). Når man læser dette afsnit, er det vigtigt at huske, at hvis effektgruppen viser sig ikke at være repræsentativ for den samlede gruppe af 10.-klasseelever, betyder det *ikke*, at effektmålingen giver forkerte effektestimater, men det har i stedet betydning for generaliseringen af resultaterne til en bredere gruppe elever.

Ikke desto mindre er det vigtigt at forholde sig til, om effektgruppen er en relevant elevgruppe, og hvor forskellig gruppen er fra alle andre elever, der vælger et kommunalt 10.-klassetilbud. Derimod kan vi ikke, som det fx er tilfældet i en matching-analyse eller et lodtrækningsforsøg, fysisk i data afgrænse en indsats- og kontrolgruppe, som er repræsentanter for effektgruppen med og uden indsats. Vi kan derfor ikke præcist angive effektgruppernes karakteristika og dermed se, om de ligner hele gruppen af elever, der vælger et kommunalt 10.-klassetilbud placeret i tilknytning til en folkeskole. Vi kan dog få indikationer af, om effektgrupperne ligner de elever, der i grundpopulationen vælger et kommunalt 10.-klassetilbud, og ud fra dette vurdere generaliseringspotentialet.

¹⁸ Der er desuden lavet en robusthedsanalyse af resultaterne. Analyserne af relevans- og eksogenitetsbetingelserne er testet, to år før en skole nedlægger 10. klasse. Resultaterne viser, at der to år før nedlæggelse af 10. klasse ikke er nogle signifikante forskelle mellem skoler, der om to år nedlægger 10. klasse, og skoler, der om to år ikke nedlægger 10. klasse. Desuden ses det, at nedlæggelsen af 10. klasse om to år ikke har betydning for 9.-klasseelevernes valg efter 9. klasse. Begge resultater underbygger opfyldelsen af relevans- og eksogenitetsbetingelserne (for uddybning, se den tekniske baggrundsrapport).

Det er vigtigt at være opmærksom på, at effektgrupperne i de tre delanalyser er forskellige. I dette afsnit beskriver vi derfor alle tre effektgruppers baggrundskarakteristika for at få en ide om, hvem disse elever er, og om de ligner de elever, der vælger et kommunalt 10.-klassetilbud. Vi kan dog ikke vide, om der er noget særligt, der karakteriserer effektgrupperne med hensyn til forhold, vi ikke kan måle.

Når vi karakteriserer effektgrupperne, bruger vi metoder, der er udviklet af Imbens og Rubin (1997). Her er det muligt at konstatere, om effektgrupperne afviger fra alle elever i den population, der er udgangspunktet for delanalysen. Det gøres ved at se på, om nedlæggelse af 10. klasse påvirker fravalg af det kommunale 10.-klassetilbud mere for elever med særlige karakteristika end for andre elever i undersøgelsespopulationen. For en uddybning af resultater og den anvendte metode, se den tekniske baggrundsrapport. Da delanalyse 1 og 2 baseres på undergrupper af grundpopulationen, er det vigtigt at sammenkæde ovenstående analyse med en analyse af, hvor repræsentative undergrupperne er for grundpopulationen. Denne analyse foretages med udgangspunkt i tabel 3.4 i den tekniske baggrundsrapport.

Delanalyse 1

Delanalyse 1 baseres på en undergruppe af elever, som er bosat i de 33 kommuner, der har den svageste tradition for at vælge efterskoler. Effektgruppen for denne analyse er de elever, der fravælger et kommunalt 10.-klassetilbud hvis 10. klasse nedlægges, og i stedet afslutter grundskolen efter 9. klasse. Effektgruppen består af ca. 800 elever, og der indgår 15.002 elever i effektmålingen.

Som det fremgår af afsnittet Beskrivelse af de to undergrupper i dette appendiks, er de udvalgte kommuner overrepræsenterede blandt københavnske omegnskommuner og nordsjællandske kommuner, men undergruppen dækker også kommuner fra Jylland, Lolland og Bornholm. Elevgrundlaget i de 33 kommuner ligner elevgrundlaget i hele landet, bortset fra at der blandt de 33 kommuner er en noget større andel af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund (5 procentpoint større) end på skolerne i alle landets kommuner. Dette skyldes, at andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund er større i københavnske omegnskommuner. Andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund i de 33 kommuner er på niveau med andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund blandt de elever, der i alle landets kommuner tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Forældrenes uddannelsesniveau blandt elever i de 33 kommuner ligner overordnet set uddannelsesniveaet blandt forældre i alle landets kommuner.

Vi har derudover undersøgt, om effektgruppen ligner alle de andre elever i de 33 kommuner (se tabel 2.1 i den tekniske baggrundsrapport). Resultatet viser, at drenge er overrepræsenterede i

effektgruppen, og at elever, hvor morens højeste fuldførte uddannelse er grundskole, er overrepræsenterede i forhold til alle andre elever i de 33 kommuner.

Samlet set peger de to analyser i retning af, at effektgruppen er en elevgruppe, der i højere grad kommer fra mere uddannelsesfremmede hjem, i højere grad har en anden etnisk baggrund end dansk og i højere grad er drenge end alle elever i grundpopulationen. Hele gruppen af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er også karakteriseret ved i højere grad at komme fra uddannelsesfremmede hjem og i højere grad at have en anden etnisk baggrund end dansk. Dette tyder på, at effektgruppen er mere sammenlignelig med gruppen af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, og i mindre grad ligner elevgruppen, der afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole. Der er altså tegn på, at effektgruppen for delanalyse 1 ligner elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, og derved er en relevant elevgruppe i forbindelse med måling af effekten af det kommunale 10.-klassetilbud. Når det er sagt, så baseres effektmålingen på 33 udvalgte kommuner og ikke på alle landets 98 kommuner. Vi kan derfor ikke med sikkerhed sige, at effekten kan generaliseres til at gælde alle landets kommuner.

Delanalyse 2

Delanalyse 2 baseres på en undergruppe af elever udvalgt på baggrund af mors familieforhold og uddannelsesniveau. Moren er karakteriseret ved at være 33 år eller yngre ved elevens fødsel, har mere end to børn og en uddannelse, der højst er en kort videregående uddannelse (det vil sige grundskole, gymnasial uddannelse, erhvervsuddannelse eller en kort videregående uddannelse). Ligesom i delanalyse 1 er effektgruppen for analysen de elever, der fravælger kommunal 10.-klasse, hvis 10. klasse på skolen nedlægges, og i stedet afslutter grundskolen efter 9. klasse. Effektgruppen består af ca. 500 elever, og der indgår 10.390 elever i effektmålingen.

Som det fremgår af afsnittet Beskrivelse af de to undergrupper i dette appendiks, er eleverne i denne undergruppe karakteriseret både ved at komme fra mere uddannelsesfremmede hjem og ved, at andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund er væsentlig større sammenholdt med alle elever i grundpopulationen. Uddannelsesniveaut hos fædre i denne undergruppe ligner uddannelsesniveaut hos fædre i grundpopulationen, der har et barn, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Mødrenes uddannelsesniveau er lavere i undergruppen end hos de mødre i grundpopulationen, der har et barn, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Dette skyldes naturligvis, at undergruppen er defineret ved, at mødrene har en kort uddannelse. Desuden er andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund også større i undergruppen end i den gruppe af elever i grundpopulationen, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Modsat første undergruppe ligner denne undergruppe elever i grundpopulationen, der vælger et kommunalt 10.-klassetilbud, med hensyn til bopæl på landet/byen.

Vi har derudover undersøgt, om effektgruppen ligner de andre elever inden for denne undergruppe (se tabel 2.1 i den tekniske baggrundsrapport). Resultaterne af analysen viser, at effektgruppen kun afviger fra alle elever i undergruppen med hensyn til, at en større andel af eleverne har en far med grundskole som højeste fuldførte uddannelse. Når man holder sig for øje, både hvordan effektgruppen adskiller sig fra undergruppen, og hvordan undergruppen adskiller sig fra grundpopulationen, så er der tegn på, at effektgruppen i højere grad er karakteriseret ved at have elever, der kommer fra uddannelsesfremmede hjem, end tilfældet er for de elever i grundpopulationen, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Effektgruppen er dog særdeles relevant, da det er væsentligt at få indikationer af, om det kommunale 10.-klassetilbud kan løfte en elevgruppe, der i høj grad kommer fra uddannelsesfremmede hjem. Det er svært at vurdere, om effektgruppen er overrepræsenteret med hensyn til andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund. Undergruppen har en overrepræsentation af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund, men analysen viser, at effektgruppen er underrepræsenteret med hensyn til ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund. Estimatet er dog ikke signifikant, hvilket kan skyldes, at analysen er forbundet med en del usikkerhed.

Delanalyse 3

Delanalyse 3 baseres på elever fra hele grundpopulationen. Effektgruppen for denne analyse er de elever, der fravælger et kommunalt 10.-klassetilbud, hvis 10. klasse på skolen nedlægges, og enten afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på en efterskole. Effektgruppen består af ca. 3.000 elever, og der indgår 51.641 elever i effektmålingen.

Vi har undersøgt, om effektgruppen ligner de andre elever i hele grundpopulationen (se tabel 2.1 i den tekniske baggrundsrapport). Resultatet viser, at effektgruppen er karakteriseret ved, at far har en lang videregående uddannelse (underrepræsenteret), mor har grundskole som højeste uddannelse (overrepræsenteret), mor har en mellemlang eller lang videregående uddannelse (underrepræsenteret), drenge (overrepræsenteret), ikke-vestlige indvandrere og efterkommere (underrepræsenteret), bopæl i by med 20.000-49.999 indbyggere (underrepræsenteret), bopæl i by med under 1.000 indbyggere (overrepræsenteret), to børn i familien (underrepræsenteret), mor over 40 år ved fødsel (underrepræsenteret).

Analysen viser, at effektgruppen er karakteriseret ved at komme fra uddannelsesfremmede hjem, ligesom det er tilfældet for elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud. Til gengæld lader effektgruppen til at adskille sig fra elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, ved at være underrepræsenteret med hensyn til andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund. I hele gruppen af elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud, er elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund klart overrepræsenterede. Analysen tyder på, at effekten med hensyn til delanalyse 3 i højere grad skal tolkes som en effekt, der dækker etnisk

danske elever, og som i mindre udstrækning dækker elever med indvandrer- og efterkommerbaggrund.

Data

Undersøgelsen baserer sig udelukkende på registerdata fra Danmarks Statistik. Det er primært oplysninger fra elevregisteret samt befolkningsregisteret, der er anvendt i undersøgelsen. I det følgende afsnit redegøres for populationsafgrænsning, definitioner af de elevgrupper, der er udgangspunkt for analyserne, samt de anvendte resultatmål.

Beskrivelse af grundpopulation

Grundpopulationen består af elever, der har afsluttet 9. klasse på en folkeskole i skoleårene 2007/08-2011/12. Skoleåret 2007/08 er valgt som det første skoleår, der indgår i populationen, da elever, der afslutter 9. klasse i skoleåret 2007/08 og efterfølgende påbegynder 10. klasse, vil være den første årgang, der påbegynder 10. klasse efter lovændringen, der indførtes i skoleåret 2008/09. Ved ikke at medtage tidligere årgange sikrer vi, at analysen foretages for elever, der alle har været underlagt nævnte lovændring. Vi medtager ikke elever, der afslutter 9. klasse efter skoleåret 2011/12. Det skyldes, at vi for alle elever, også de elever, der tager 10. klasse, ønsker at kunne følge deres uddannelsesstatus, et år efter at de afslutter grundskolen. Da vi ikke kan følge elevernes uddannelsesstatus efter 1. oktober 2014, er elever, der afslutter 9. klasse i skoleåret 2011/12, den sidste årgang, der kan indgå i populationen.

Ud over ovenstående afgrænsning følger her en række afgrænsninger, der er tæt knyttet til det instrument, vi anvender i analysen. Vi begrænser os til elever, der afslutter 9. klasse på en folkeskole, hvor der var en 10.-klasse på skolen, mens de gik i 8. klasse. Desuden er det et krav, at eleverne har gået på den samme skole i både 8. og 9. klasse. Disse afgrænsninger er nødvendige at lave for at kunne sammenligne elever, der i 9. klasse går på en skole med 10. klasse, med en gruppe af elever, hvor 10.-klassen nedlægges i løbet af 9. klasse.¹⁹

Derudover inkluderer vi kun elever, der tager et kommunalt 10.-klassetilbud (se definition i afsnit 2.2), samt elever, der tager 10. klasse på en efterskole. 10. klasse taget på friskoler eller private grundskoler samt 10. klasse taget på specialskole eller som et særligt forløb på efterskoler er ligeledes ekskluderet. Desuden er elever, der tager 10. klasse på husholdnings- og håndarbejdsskoler, samt elever, der tager 10. klasse i dagbehandlingstilbud, ekskluderet. Nedenstående tabel viser, at analysen baseres på 51.718 elever. Derudover viser tabellen, hvor mange elever der frasorteres ved de forskellige afgrænsninger af undersøgelsespopulationen.

¹⁹ Desuden frasorteres elever, der ikke er mellem 15-17 i året, hvor de afslutter 9. klasse. Denne andel er på under 2 % af eleverne i hele populationen.

Tabel 13**Trinvis afgrænsning af undersøgelsespopulation opdelt på året, hvor eleven afslutter 9. klasse**

År, hvor elever afslutter 9. klasse	Elever, der afslutter 9. klasse på folkeskoler	Inkluderer kun elever, der vælger kommunale 10.-klassetilbud eller 10. klasse på efterskole	Frasorterer elever, der går på en skole, der ikke har 10. klasse i elevens 8. klasse	Frasorterer elever, der ikke går på samme skole i 8. og 9. klasse
2008	47.853	46.191	15.371	13.412
2009	47.434	45.820	13.840	12.159
2010	47.727	45.856	11.355	10.076
2011	48.968	46.973	10.107	8.741
2012	47.326	45.383	9.206	7.730
Alle år	239.308	230.223	59.879	51.718

Kilde: KORA's tekniske baggrundsrapport.

I analyser af elevernes gennemførelse af en ungdomsuddannelse indgår kun elever, der har afsluttet 9. klasse på en folkeskole i år 2008 og 2009. Denne analyse baseres derfor på færre elever, nemlig 25.571. Det skyldes, at det er disse to årgange, vi kan følge fire år efter afsluttet grundskole, da eleverne højst kan følges til 1. oktober 2014.

Beskrivelse af de to undergrupper

Effekten af at tage et kommunalt 10.-klassetilbud placeret på en folkeskole i forhold til at afslutte grundskolen efter 9. klasse beregnes for to udvalgte undergrupper af grundpopulationen. Grundpopulationen kan ikke bruges til denne analyse, da elever, der tager et efterskoleophold, også vil indgå i referencegruppen. Det er derfor nødvendigt at udvælge undergrupper, hvor de elever, der fravælger et kommunalt 10.-klassetilbud som følge af 10.-klassenedlæggelsen, vælger at afslutte grundskolen efter 9. klasse og ikke tager et efterskoleophold. Her har det været muligt at identificere to undergrupper af grundpopulationen, som opfylder ovenstående betingelse. Første undergruppe er dannet ud fra elevens bopælskommune og anvendes til delanalyse 1. Anden undergruppe er dannet ud fra morens karakteristika og anvendes til delanalyse 2.

Analyser af hele populationen viser, at der på kommuneniveau er store forskelle med hensyn til tendensen til at vælge at tage 10. klasse på efterskole. Dette resultat bekræftes i et notat fra Efterskoleforeningen (Efterskoleforeningen 2012), hvori det også nævnes, at disse andele stort set har været uændrede siden 1980. Den første undergruppe, vi har udvalgt, er således baseret på de geografiske forskelle i elevernes tendens til at tage 10. klasse på efterskole. I denne gruppe indgår elever, der bor i en af de 33 kommuner, hvor vi observerer færrest elever, der tager 10.

klasse på efterskole. De udvalgte kommuner stemmer godt overens med det billede, Efterskoleforeningen kommer frem til: Langt de fleste bor i københavnske omegnskommuner og nordsjællandske kommuner (bl.a. Gentofte og Hørsholm Kommuner), men der er også en del af eleverne, der bor i kommuner som Guldborgsund, Lolland og Ærø Kommuner samt nogle enkelte jyske kommuner som Esbjerg, Aabenraa, Frederikshavn og Randers Kommuner. Denne undergruppe består af 15.002 elever og udgør ca. 30 % af grundpopulationen. Elevgrundlaget i de 33 kommuner ligner elevgrundlaget i hele landet, bortset fra at der blandt de 33 kommuner er en noget større andel af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund (5 procentpoint større) end i alle landets kommuner (se tabel 3.4 i den tekniske baggrundsrapport). Dette skyldes, at andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund er større i københavnske omegnskommuner.

Den anden gruppe, vi har valgt, er baseret på elevens mors familiemæssige baggrund og uddannelsesbaggrund. Vi har udvalgt en gruppe af elever, hvis mor var 33 år eller yngre ved elevens fødsel, som har mere end to børn, og hvis uddannelse højst er en kort videregående uddannelse (det vil sige grundskole, gymnasial uddannelse, erhvervsuddannelse eller kort videregående uddannelse). Denne undergruppe består af 10.390 elever og udgør ca. 20 % af grundpopulationen. Elevgrundlaget i denne undergruppe er karakteriseret både ved at komme fra mere uddannelsesfremmede hjem og ved, at andelen af elever med ikke-vestlig indvandrer- eller efterkommerbaggrund er noget større end blandt alle elever i grundpopulationen (se tabel 3.4 i den tekniske baggrundsrapport). Hvor den første undergruppe således repræsenterer en geografisk dimension, hvor der indgår elever fra både høj- og lavindkomstkommuner, repræsenterer den anden gruppe en socioøkonomisk dimension, hvor der indgår elever fra alle landets kommuner.

Definition af elevgrupper

Overordnet set tager vores analyser udgangspunkt i tre grupper af elever:

- Afslutter grundskolen efter 9. klasse
- Påbegynder et kommunalt 10.-klassetilbud
- Påbegynder 10. klasse på efterskole.

I alle tre delanalyser måles effekten af at vælge et kommunalt 10.-klassetilbud placeret på en folkeskole. I de to første delanalyser måles denne effekt udelukkende med hensyn til elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse, mens effekten i delanalyse 3 måles med hensyn til elever, der enten afslutter grundskolen efter 9. klasse eller tager 10. klasse på efterskole.

Elever i et kommunalt 10.-klassetilbud definerer vi som elever, der har påbegyndt 10. klasse på en folkeskole, i et 10.-klassecenter, på en ungdomsskole eller i en 10.-klasse placeret på en ungdomsuddannelse. Elever, der tager 10. klasse på en efterskole, er eksklusive elever, der tager 10. klasse på efterskoler med et samlet særligt tilbud.

En mindre andel af eleverne har skiftet 10.-klassetilbud i skoleåret efter afsluttet 9. klasse. Eleverne er i dette tilfælde placeret i det 10.-klassetilbud, som eleverne var i i længst tid. En mindre andel af eleverne gennemfører ikke 10. klasse. I indeværende undersøgelse måles effekten med hensyn til at have påbegyndt 10. klasse. I analysen behandles elever, der har gennemført, og elever, der har afbrudt, 10. klasse, derfor som samme elevgruppe. Elever, der i skoleåret efter afsluttet 9. klasse ikke påbegyndte 10. klasse ved skolestart (efter 1. september), men påbegyndte 10. klasse i løbet af skoleåret, er kategoriseret som elever, der afslutter grundskolen efter 9. klasse. Disse elever kan have holdt en uddannelsespause, have taget en forberedende uddannelse eller være faldet fra en ungdomsuddannelse, inden de påbegyndte 10. klasse.

Resultatmål

Analysen af effekterne af det kommunale 10.-klassetilbud placeret på en folkeskole tager grundlæggende set udgangspunkt i tre resultatmål:

- **Påbegyndelse** af ungdomsuddannelse lige efter afsluttet grundskole (kaldet år 0) samt påbegyndelse et og fire år efter afsluttet grundskole
- **Fastholdelse** i ungdomsuddannelse et år efter afsluttet grundskole, herunder progression i ungdomsuddannelse
- **Gennemførelse** af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole.

Undersøgelsens resultatmål tager udgangspunkt i tre målinger af elevernes uddannelsesstatus. Elevernes uddannelsesstatus er i alle tre tilfælde opgjort hhv. 1. oktober i samme kalenderår som afsluttet grundskole, 1. oktober i kalenderåret efter afsluttet grundskole samt 1. oktober fire kalenderår efter afsluttet grundskole. I nedenstående tabel ses kategorierne for de tre resultatmål.

Tabel 14
Kategorier for de tre resultatmål

	Antal år efter afsluttet grundskole, opgjort 1. oktober		
	0 år	1 år	4 år
Påbegyndt ungdomsuddannelse	X	X	X
Påbegyndt gymnasial uddannelse	X	-	-
Påbegyndt EUD	X	-	-
I gang med andet år af en gymnasial uddannelse	-	X	-
I gang med første år af en gymnasial uddannelse	-	X	-

Fortsættes på næste side

	0 år	1 år	4 år
I gang med samme EUD, som eleven påbegyndte lige efter afsluttet grundskole	-	X	-
I gang med en EUD, resten	-	X	-
Færdiggjort gymnasial uddannelse	-	-	X
Færdiggjort EUD	-	-	X
I gang med gymnasial uddannelse	-	-	X
I gang med EUD	-	-	X
Faldet fra ungdomsuddannelse og ikke i gang	-	X	X

Ved uddannelsesstatus efter et år forsøger vi at sondre mellem elever, der har fulgt et normeret forløb på ungdomsuddannelsen, og elever, der stadig er i gang med ungdomsuddannelse, men som ikke har fulgt et normeret forløb. For gymnasiale ungdomsuddannelser har vi operationaliseret et normeret forløb til, at eleven er i gang med andet år af en gymnasial uddannelse 1. oktober i kalenderåret efter afsluttet grundskole.

På erhvervsuddannelserne er det langt sværere at identificere, om eleven har fulgt et normeret forløb på uddannelsen. Som udgangspunkt kategoriseres elever som "i gang med samme uddannelse", hvis de har fuldført et grundforløb, og de året efter har taget et hovedforløb, som hører under grundforløbet. Dog er der nogle få hovedforløb, som man godt kan påbegynde uden at tage et grundforløb, fx social- og sundhedshjælperuddannelsen. Elever, der efter afsluttet grundskole påbegynder et hovedforløb, og som året efter stadig er i gang med samme hovedforløb, kategoriseres derfor som elever, der er i gang med samme uddannelse. Derudover er der også enkelte grundforløb, som det tager over et år at gennemføre. Det er fx grundforløb inden for det merkantile erhvervsuddannelsesforløb. Elever, der har påbegyndt et grundforløb, som de ikke afbryder, og som året efter stadig er i gang med samme grundforløb, kategoriseres også som elever, der er i gang med samme uddannelse. Herudover er det faktisk muligt at have gennemført en social- og sundhedshjælperuddannelse 1. oktober året efter påbegyndelse af denne uddannelse. Da denne gruppe er meget lille og ikke har betydning for de samlede resultater, har vi kategoriseret disse forløb sammen med de elever, der er i gang med samme uddannelse.

Ud over de nævnte udfald analyseres også andelen af elever, der falder fra en ungdomsuddannelse, og andelen af elever, der endnu ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse efter et år.

I analyserne med udfald, der måles fire år efter endt grundskole, analyseres det, om eleverne har færdiggjort eller stadig er i gang med hhv. en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Desuden undersøges det, om eleverne har været i gang med en ungdomsuddannelse, men er faldet fra og efter fire år ikke er i gang med en ungdomsuddannelse. Ligeledes undersøges det, hvor stor en andel af eleverne der efter fire år stadig aldrig har været i gang med en ungdomsuddannelse. Det er relevant at måle færdiggørelse af ungdomsuddannelse fire år efter afsluttet grundskole, da langt de fleste ungdomsuddannelser er mulige at have gennemført 1. oktober fire år efter afsluttet grundskole.

Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at gennemsnitsalderen for at påbegynde en EUD i vores undersøgelsesperiode er 21-23 år (kilde: MBUL's database). Dette gennemsnit omfatter dog både elever, der påbegynder en EUD første gang, og elever, der er faldet fra en EUD og begynder igen. Desuden er medianalderen noget lavere (17-20 år), hvilket skyldes, at der er elever, der er væsentlig ældre, som trækker gennemsnittet op. Når vi fortolker effekten af 10. klasse med hensyn til *påbegyndelse* og *fastholdelse* af EUD, er det derfor væsentligt ikke kun at måle effekten lige efter afsluttet grundskole, men som i denne undersøgelse også at undersøge effekten på længere sigt efter fire år. Effekten af EUD med hensyn til *gennemførelse* måles kun efter fire år. Her ville det være hensigtsmæssigt at måle effekten med en længere tidshorisont. Det er dog ikke muligt, da det ikke er hensigtsmæssigt, at undersøgelsespopulationen omfatter elever, der har taget 10. klasse under en anden lovgivning end den, der blev gældende med den lovændring, der blev indført for skoleåret 2008/09.

Kontrolvariable, der anvendes i IV-metoden, er beskrevet i den tekniske baggrundsrapport.

Dannelse af instrumentet

Det instrument, vi anvender i undersøgelsen, er, hvorvidt eleven går på en folkeskole, hvor 10. klasse er blevet nedlagt i det skoleår, hvor eleven påbegynder 9. klasse, set i forhold til skoler, hvor der i 9. klasse fortsat er en 10.-klasse på skolen.

Tilstedeværelsen af 10. klasse på skolen, når eleven går i 9. klasse, er identificeret ud fra oplysninger i registrene, der angiver, om der er elever, der i samme skoleår er indskrevet i 10. klasse på den enkelte elevs skole. Nogle kommuner har oprettet såkaldte 10.-klassecentre, som samler de elever, der tager 10. klasse i kommunen. 10.-klassecenteret kan fx være placeret på en ungdomsskole. I nogle tilfælde er 10.-klassecenteret placeret fysisk sammen med en folkeskole, men hvor folkeskolen og 10.-klassecenteret i institutionsregisteret opfattes som forskellige institutioner. Instrumentet er operationaliseret sådan, at hvis 10.-klassecenteret fysisk er placeret samme sted som folkeskolen, så er der en 10.-klasse det sted, eleven går i 9. klasse. Helt konkret betyder det, at hvis 10.-klassecenteret har samme postnummer og vejnavn, så betragtes det som, at eleven går på en skole med 10. klasse.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.

ISBN: 978-87-7958-922-3

9 788779 589223 >